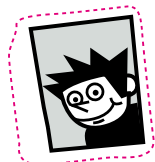

**MOJA
IZPIRA.SI**

**MOJA KARIERA
INFORMACIJE**

**ZA OTROKE, UČENCE, DIJAKE,
ŠTUDENTE, MLADE IN ODRASLE,
STARŠE IN STROKOVNE DELAVCE**

AVTORJI:

Tatjana Ažman,
Maja Dizdarevič,
Andrej Kohant,
Miha Lovšin,
Saša Niklanovič,
Urška Sazonov,
Ivanka Stritar,
Urška Stritar,
Karmen Usar,
Tanja Vilič Klenovšek,
Darja Zaviršek.

UREDILA:

Tatjana Ažman in
Miha Lovšin

Za dopolnitve, predloge in
popravke besedila
se zahvaljujemo
mag. Tatjani Bezič,
dr. Janezu Drobničju in
Veroniki Perc Gruškovnjak.

JEZIKOVNI PREGLED:

Amidas d.o.o.

OBLIKOVANJE:

KOFEIN

TISK:

Cicero, d.o.o.

NAKLADA:

1.800 izvodov

IZDAL:

Center RS za poklicno izobraževanje

ZA IZDAJATELJA:

Elido Bandelj

Publikacija je nastala ob
finančni podpori EU v okviru
programa vseživljenjsko učenje

Ljubljana, 2014

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

331.548

MOJA kariera : Informacije za otroke, učence, dijake, študente, mlade in odrasle,
starše in strokovne delavce / [avtorji Tatjana Ažman ... [et al.] ; uredila Tatjana Ažman in
Miha Lovšin]. - Ljubljana : Center RS za poklicno izobraževanje, 2014

ISBN 978-961-6904-46-9
1. Ažman, Tatjana, 1962-
277275392

**MOJA
IZBIRA.SI**

**MOJA KARIERA
INFORMACIJE**

**ZA OTROKE, UČENCE, DIJAKE,
ŠTUDENTE, MLADE IN ODRASLE,
STARŠE IN STROKOVNE DELAVCE**

<http://www.mojaizbira.si>

KAZALO

UVOD	6
<i>Od poklicnega usmerjanja k vseživljenjski karierni orientaciji</i>	8
<i>Kompetenca vodenja kariere</i>	10
OTROK	12
do vstopa v šolo	
<i>Razvoj in učenje predšolskega otroka</i>	13
<i>Družina in vseživljenjska karierna orientacija</i>	14
<i>Priporočila staršem</i>	15
<i>Vseživljenjska karierna orientacija v vrtcu</i>	16
<i>Priporočila vzgojiteljem</i>	17
<i>Otrok s posebnimi potrebami</i>	18
<i>Vstop v osnovno šolo</i>	19
UČENEC	22
<i>Priporočila učencu</i>	24
<i>Priporočila staršem</i>	26
<i>Vseživljenjska karierna orientacija v osnovni šoli</i>	28
<i>Priporočila učiteljem</i>	29
<i>Šolska svetovalna služba</i>	31
<i>Učenec s posebnimi potrebami</i>	32
<i>Prehod v nadaljnje izobraževanje</i>	33
DIJAK	36
<i>Programi</i>	37
<i>Priporočila dijaku</i>	40
<i>Vseživljenjska karierna orientacija v srednjih šolah</i>	42
<i>Šolska svetovalna služba</i>	42
<i>Dijak s posebnimi potrebami</i>	43
<i>Prehod v nadaljnje izobraževanje</i>	44

MLADOSTNIK **46**
med 15. in 19. letom, ki se ne šola redno

<i>Splošna priporočila</i>	47
<i>Priporočila za vključitev v programe in projekte</i>	48

ŠTUDENT **52**

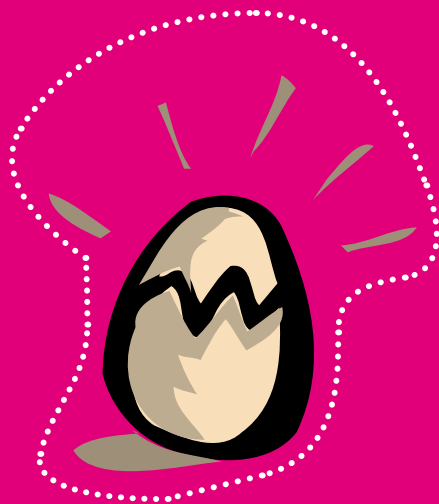
<i>Priporočila študentu</i>	53
<i>Študent s posebnimi potrebami</i>	55
<i>Priporočila profesorjem</i>	57
<i>Priporočila delodajalcem</i>	58
<i>Prehodi na nadaljnji karierni poti</i>	60

ODRASLI **62**

<i>Možnosti izobraževanja</i>	63
<i>Prehod v izobraževanje</i>	64
<i>Obdobje zaposlenosti</i>	66
<i>Priporočila za zaposlene</i>	66
<i>Priporočila za osebe s posebnimi potrebami</i>	68
<i>Priporočila organizacijam</i>	69
<i>Obdobje brezposelnosti</i>	71
<i>Priporočila za prehod v zaposlitev</i>	71
<i>Informiranje in svetovanje</i>	72
<i>Tretje življenjsko obdobje</i>	73

SPLETNE INFORMACIJE IN VIRI **76**

UVOD

Tatjana Ažman in Miha Lovšin

V knjižici *Moja kariera* so zbrane osnovne informacije o tem, kaj je pomembno za vodenje kariere v različnih življenjskih obdobjih. Trg dela se je namreč v zadnjih desetletjih temeljito spremenil. Ni več mogoče zanesljivo predvidevati, kaj bomo v prihodnosti delali, česa se bomo morali naučiti ali kaj nam bo koristilo za preživljanje sebe in družine. Da bi se v današnjem nepredvidljivem okolju lažje znašli, se je dobro vse življenje usposabljanje za načrtovanje in vodenje karierne poti. Karierne odločitve so med najpomembnejšimi življenjskimi odločitvami. Najprej jih sprejemamo odrasli v imenu otrok, že od osnovne šole pa se o karieri odloča vsak zase, vse življenje. Informacije so zato razdeljene v poglavja, ki sledijo življenjskim obdobjem: od otroštva do odraslosti. Vsakemu poglavju so dodana priporočila, kako pristopiti k vodenju kariere, kaj bi bilo dobro vedeti in kje poiskati dodatne informacije. Posebna pozornost je v vsakem poglavju namenjena otroku, učencu¹ ali študentu s posebnimi potrebami.

V prvem poglavju so informacije predvsem za starše, vzgojitelje in učitelje. Priporočila se nanašajo na začetno usposabljanje otrok za spoznavanje samega sebe in poklicev. Drugo poglavje prinaša informacije za učence, starše in osnovne šole. Priporočila so usmerjena v nadaljnje usposabljanje otrok za uspešno učenje, načrtovanje kariernih ciljev, izbiranje pravih izobraževalnih programov in prehajanje med različnimi izobraževalnimi stopnjami. Sledijo poglavja, namenjena dijakom, mladostnikom brez statusa in študentom. Njim pa tudi staršem, učiteljem in drugim so na voljo informacije, povezane z izobraževanjem in vstopom na trg dela. Posebej so predstavljene tiste, ki se nanašajo na prehode. Glavni namen priporočil je mlade spodbuditi, da dejavno pristopajo k načrtovanju karierne poti. Obdobje odraslosti prinaša različne karierne izzive. Poglavja so zato razdeljena na možnosti za izobraževanje, čas zaposlenosti, čas brezposelnosti in na tretje življenjsko obdobje. Informacije poiščite glede na svoje interese.

Upamo, da vam bo razdelitev poglavij po starosti in vlogah, ki jih prevzemamo v različnih življenjskih obdobjih, olajšala iskanje informacij, ki vas zanimajo in so povezane z vašo trenutno

1 Izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za oba spola.

življenjsko situacijo. Poleg poglavja, ki vas najbolj nagovori, boste morda z veseljem prebrali tudi druga ter se z dodatnimi informacijami opremili za prihodnje korake na karierni poti ali pomagali z njimi sorodnikom, prijateljem in znancem. Želimo vam uspešno in zadovoljno karierno popotovanje.

OD POKLICNEGA USMERJANJA K VSEŽIVLJENJSKI KARIERNI ORIENTACIJI

V družbeno in gospodarsko bolj predvidljivih časih je stroka s »poklicnim usmerjanjem« posamezniku pomagala pri izbiri ustreznega izobraževanja in poklica ter pri vstopu na trg dela, v današnjem času hitrih sprememb pa govorimo o »vseživljenjski karierni orientaciji«, ki posamezniku pomaga, da se usposobi za načrtovanje in vodenje kariere. Sprememba poimenovanja ponazarja prehod od tradicionalnega k sodobnemu pogledu na kariero.

Nekoč je šlo za sprejem dveh pomembnih odločitev, izbiro pravega poklica in s tem povezane prave izobraževalne poti ter izbiro dobre službe za celotno delovno dobo. Cilj poklicnega usmerjanja je bil posameznika usmeriti v tako odločitev, ki bo ustrezala njegovim lastnostim in željam ter zahtevam določenega izobraževalnega programa oziroma delovnega mesta. Iskanje povezave med posameznikovimi lastnostmi in zahtevami izobraževalnega programa oziroma delovnega mesta je še vedno del vseživljenjske karierne orientacije, hkrati pa se uveljavlja pogled, da posameznik na karierni poti sprejema odločitve nenehno – posamezna odločitev pa vpliva le na del posameznikove kariere.

Vseživljenjsko karierno orientacijo lahko opredelimo tako:

»Vseživljenjska karierna orientacija (VKO) se nanaša na sklop dejavnosti, ki državljanom in državljankam omogočajo, da znajo v vseh starostnih obdobjih in kadar koli v svojem življenju ugotoviti, kakšne so njihove sposobnosti, kompetence in interesi, da sprejemajo pomembne odločitve na področju izobraževanja, usposabljanja in izbire poklica ter se usmerjajo v izobraževanje ter delovna in druga okolja, kjer lahko te sposobnosti in kompetence pridobijo in/ali jih uporabljajo.«

(Vuorinen R., Watts, A.G. (Ur.), 2012).

Usposabljanje za vodenje kariere je proces vseživljenjskega učenja, ki vključuje učenje veščin odločanja (Kaj bom naredil?), prepoznavanje in zavedanje priložnosti iz okolja (Kje se nahajam?), učenje prehajanja iz ene stopnje izobraževanja v drugo, na trg dela (Kako bom kos novi situaciji?) in zavedanje sebe (Kdo sem?). Pomembni so pridobivanje informacij o sebi in okolju, razmislek o sebi in okolju, zavedanje in prepoznavanje priložnosti, izbiranje in sprejemanje odločitev ter, morda najpomembnejše, razumevanje lastne aktivne vloge v svetu učenja in dela.

Sodobni pogledi na vseživljenjsko karierno orientacijo:

- > Ne gre več za enkratno, »pravo« poklicno odločitev, ampak za proces učenja veščin, kako kariero načrtovati in voditi vse življenje.
- > Cilj ni posamezniku vsiljevati odločitve, ki ga bo peljala po uspešni karierni poti, temveč ga opremiti s koristnimi kompetencami, da bi se zmozel vse življenje nenehno odločati o vseh vidikih svojega življenja.
- > Pravilnih kariernih odločitev je več, ne ena sama.
- > Ne gre več za to, da bi ljudje našli »idealno« službo, prijatelja in partnerja, temveč da bi postali najboljši možni delavec, prijatelj in partner.
- > Nadzora nad izbirami in odgovornosti za izbire ne prevzemajo več družba, šola in podjetje, ampak posameznik sam.
- > Svetovalec ni več v vlogi tistega, ki »uskladi« učenca s šolo ali delavca z delom, temveč je v vlogi trenerja, vzgojitelja in mentorja.

V vseživljenjski karierni orientaciji so udeleženi posameznik in izobraževalne institucije, sošolci, kolegi delodajalci, sodelavci, sorodniki, ki v medsebojnem soočanju vplivajo drug na drugega. Proces informiranja in usposabljanja za karierne odločitve poteka vse življenje, v spreminjajočih se družbenih in osebnih situacijah. Zato je treba storitve usposabljanja za vodenje kariere zagotoviti pri izobraževanju in usposabljanju otrok in odraslih ter med zaposlitvijo, v skupnosti in zasebnem življenju. Slovenija je ta cilj vključila v Belo knjigo 2011.

KOMPETENCA VODENJA KARIERE

Usposobljenost za vodenje kariere pomeni, da se posameznik zaveda, da mora dejavno pristopati k načrtovanju in vodenju kariere ter da to tudi zmore. Razmišlja o sebi in razume svoj položaj v določenem okolju, hkrati pa tudi ve, da s svojimi dejavnostmi vpliva na spreminjanje sebe in vseh tistih, s katerimi je v izobraževalnem, poklicnem ali delovnem odnosu. Obvladuje štiri medsebojno prepletene področja: pozna sebe in možnosti v okolju, se zna odločati in obvladuje prehajanje.

Poznati sebe pomeni poznati svoje:

- > lastnosti;
- > vrednote, stališča in prepričanja;
- > sposobnosti, znanje, veščine in spretnosti;
- > značilnosti učenja;
- > potrebe, interese, želje in cilje;
- > močne in šibke plati.

Poznati priložnosti v okolju pomeni:

- > zavedati se, da je dobra obveščenost pogoj za dobro odločanje;
- > pridobivati, razumeti in kritično vrednotiti informacije;
- > poznati zakonitosti trga dela, trende in možne oblike zaposlovanja;
- > poznati značilnosti poklicev (naloge, pogoji, plačilo ipd.);
- > poznati možnosti in poti izobraževanja;
- > poznati ustanove in strokovnjake za načrtovanje kariere.

Znati se odločati pomeni:

- > poznati značilnosti odločitev;
- > poznati proces in dejavnike odločanja, ki vplivajo na karierno odločitev;
- > odločati se o izobraževanju in poklicni poti;
- > odločitve kritično ovrednotiti.

S pojmom prehodi so mišljeni predvsem prehodi iz ene izobraževalne ustanove v drugo (iz osnovne v srednjo ali poklicno šolo; iz srednje v visokošolsko ali višješolsko ustanovo), prehod od šolanja do zaposlovanja in prehod med zaposlitvami.

Obvladovati prehajanje pomeni znati in moči:

- > načrtovati poklicni cilj;
- > pri iskanju dela/zaposlitve/izobraževanja primerno komunicirati – znati poiskati stik, opraviti zaposlitveni pogovor, se dogovoriti z delodajalcem, napisati vlogo za štipendijo in druge oblike finančne pomoči, se vpisati v izobraževalni program, najti bivališče – se prijaviti v dijaški/študentski dom ipd.;
- > spopadati se z izzivi (ovirami), ki jih prinaša prehajanje v nove vloge – zbirati povratne informacije, poiskati podporo, verjeti vase in vztrajati.

OTROK do vstopa v šolo

»**Kaj bom, ko bom velik?**« To vprašanje si postavlja otrok že pred vstopom v šolo. Oblikuje ga postopoma, v času intenzivnega zorenja in učenja doma, v vrtcu ali kje drugod. Vprašanja o karieri se v najnežnejših letih otrokovega življenja pojavijo predvsem kot odziv na njegove spoznavne, socialne, čustvene in gibalne zmožnosti ter njegovo vpetost v družbeno, kulturno in medijsko okolje.

RAZVOJ IN UČENJE PREDŠOLSKEGA OTROKA

»Otroci so in jih moramo videti kot aktivne v oblikovanju in določanju svojega življenja.«

(James & Prout, 2003)

Čas do otrokovega vstopa v šolo je obdobje, izredno pomembno za nadaljnje človekovo življenje. Vemo, da se otrok uči od rojstva dalje, ter da je aktivno vpet v spremembe in novosti današnje družbe. Telesni, socialni, čustveni in spoznavni razvoj je v predšolskem obdobju hiter. Še zlasti je v tem obdobju pomembno, da otroka starši in drugi zanj pomembni odrasli spodbujajo pri celovitem razvoju in udeležanju njegovih močnih področij. Otrok se razvija in uči v aktivni povezavi s svojim socialnim in fizičnim okoljem ter v interakciji z vrstniki in odraslimi. V ospredju sta igra in učenje, obe dejavnosti pa sta neločljivo povezani. Otrok uri z različnimi igrami svoje motorične, socialne, kognitivne, čustvene in komunikacijske zmožnosti, ki so izjemno pomembne za njegovo nadaljnje življenje in odločanje. V igri pogosto posnema različne poklice (zdravnik, frizer, knjižničar, prodajalec, poštar, vzgojiteljica itd.) in se tako pripravlja na poklicno vlogo. Pri tem posnema starše in druge pomembne odrasle, pa tudi osebe, ki jih srečuje na njihovih delovnih mestih.

Otrok se razvija in uči prek raznolikih dejavnosti. Večina jih je vsaj delno povezana tudi z učenjem za načrtovanje in vodenje kariere, na primer:

- > otrok pozna svoje ime in naslov;
- > se igra, sestavlja, gradi in se vživlja v različne vloge;

- > se uči ob vsakodnevnih opravilih in izzivih;
- > se seznanja s tehničnimi pripomočki ter vstopa v svet medijev in sodobnih tehnologij;
- > razvija fino motoriko (riše in »piše«, natika gumbe in pobira predmete);
- > rešuje naloge, izzive in ovire;
- > se uči skrbeti za lastno varnost;
- > zna izraziti svoje potrebe in želje;
- > upošteva ter spoštuje sebe in druge;
- > upošteva pravila in dogovore;
- > razvija primeren (ekološki) odnos do naravnega in družbenega okolja;
- > kritično razmišlja o sebi in svetu, ki ga obdaja;
- > opazuje dogajanje v družini (poklic staršev, sorodnikov) in širši okolici (na avtobusu, v trgovini itd.);
- > se seznanja s posameznimi poklici (obisk delovnega mesta starša, pogovor ob slikanici, risanki itd.);
- > sodeluje v igri vlog, povezanih z dejavnostmi in poklici ljudi;
- > pridobiva besedišče, povezano s poklici, opravili ali pripomočki;
- > se pogovarja o vsakdanjih opravilih in poklicih;
- > izraža prve poklicne želje in interese.

Otroku omogočite varno igro in vključevanje v raznolike dejavnosti. Upošteвайте njegove želje, interese, potrebe in zmožnosti.

DRUŽINA IN VSEŽIVLJENJSKA KARIERNA ORIENTACIJA

»Vse, kar je v otroštvu res bistvenega, se zgodi v družini. *Svojo družino nosi v sebi vsakdo, ne glede na starost, obdobje zrelosti ali življenjske razmere.*«

(Tomori, 1994)

Pri otrokovem razvoju ima družina prednost pred vsemi drugimi okolji. V družini se otrok počuti varnega in pridobiva prve življenjske izkušnje. Otroku starši in/ali drugi pomembni odrasli predstavljajo vzor in jih želi v vsem posnemati. Ob njih se uči čustvovanja, razvija svoj jaz, gradi samospoštovanje in vrednote. Družina ima pomembno vlogo pri vstopanju otroka v ožje in širše socialno okolje. Spodbuja ga k opazovanju, seznanja ga s svetom okoli sebe ter mu pojasnjuje in pomaga vrednotiti dogajanja v družbi. Otroka vključuje v skupne družinske in družbene naloge.

Starši poznate svojega otroka, pa tudi njegova močna in šibka področja, ki jih je treba razvijati in spodbujati. Otroka lahko vključite v različne športne in kulturne dejavnosti, ki razvijajo otrokove zmožnosti. Pomembno je, da pri tem izhajate iz potreb, interesov in zmožnosti otroka. Družina s previsokimi ali prenizkimi pričakovanji lahko otroka bodisi obremeni ali ne prepozna njegovih sposobnosti, kar lahko odločilno vpliva na poznejše otrokovo življenje. Izbire in odločitve soustvarjajte v sodelovanju z otrokom.

PRIPOROČILA STARŠEM

- > Svojega otroka spoznavajte in ga sprejmite takega, kot je.
- > Spodbujajte spoznavni, socialni, čustveni in gibalni razvoj.
- > Spodbujajte iznajdljivost, prožnost in ustvarjalnost.
- > Dajte mu priložnost, da se izkaže.
- > Omogočajte uporabo varnih pripomočkov za določena opravila, dejavnosti in poklice.

- > Učite ga varne in razvojno primerne uporabe sodobnih tehnologij.
- > Vzemite si čas za skupne dejavnosti: branje, igro, sprehod, praznovanje in obisk predstav.
- > Pogovarjajte se o življenju in ljudeh.
- > Omogočajte mu, da izraža svoja mnenja in vprašanja.
- > Dajajte otroku spodbudno, toda realno povratno informacijo o njegovih močnih in šibkih področjih.
- > Spodbujajte razvojno primerno disciplino in odgovornost.
- > Z otrokom se igrajte različne igre, povezane s poklici, delom ali različnimi vlogami ljudi: igra spomin, Črni Peter.
- > Seznanjajte ga s svojim delom in poklicem. Naj obišče vaše delovno mesto.
- > Vzemite si čas za skupno opazovanje dejavnosti in opravil ljudi v okolju.
- > S slikanicami, knjigami in animiranimi filmi skupaj spoznavajte dejavnosti, opravila in poklice.
- > Obiščite različne ustanove (bolnišnica, trgovina in gledališče).
- > Spodbujajte otrokov razmislek o poklicih, njegovih interesih in prihodnosti.

VSEŽIVLJENJSKA KARIERNA ORIENTACIJA V VRTCU

»Vse, kar moram vedeti, sem se naučil v vrtcu.«
(Fulghum, 1988)

V Sloveniji imamo široko mrežo javnih vrtcev, v katere lahko starši vključite svoje otroke. Poleg tega deluje nekaj zasebnih vrtcev, mogoče pa so tudi druge oblike varstva predšolskih otrok. Več o tem poiščite na spletni strani http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_pedsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/pedsolska_vzgoja/. Življenje in delo v javnih vrtcih temeljita na

javno veljavnem kurikulumu za vrtce. Vzgojiteljica v vrtcu otroka spoznava in mu pomaga pri razvoju z raznolikimi dejavnostmi. Otroku zagotavlja spodbudno učno in igralno okolje, vpliva na njegove miselne procese in njegov jezikovni razvoj. Na razvojno primeren način neguje in spodbuja otrokove danosti ter posredno sodeluje tudi pri oblikovanju prvih interesov in poklicnih želja. Te so v predšolskem obdobju pogosto razvojno in družbeno pogojene.

Otrok spoznava poklice z opazovanjem odraslih in v pogovoru z njimi, prek slikanic, poučnih knjig, revij, animiranih filmov, radijskih in televizijskih oddaj ter (vedno pogosteje) na spletu dostopnih filmov, risank ipd. K porajajočemu poklicnemu ozaveščanju najmlajših prispeva opazovanje dogajanja v vrtcu in njegovi okolici. Otrok spoznava delo vzgojitelja, kuharja, hišnika in čistilca. Na sprehodih in izletih v okolici vrtca spoznava dogajanje v naravi, trgovini, knjižnici in gasilskem domu. Veseli se tudi staršev, ki pridejo v vrtec predstaviti svoj poklic.

Vzgojiteljica se z otroki pogovarja o stereotipih, povezanih s poklici in spolno različnostjo, ter o razlikah med ljudmi. Ozavešča zgodovinsko posredovane spolne stereotipe in s tem povezana pričakovanja. Deluje in koristi enakosti med spoloma. S tem se zmanjšujejo predsodki.

PRIPOROČILA VZGOJITELJEM

- > Z dejavnostmi na področju gibanja, narave, matematike, jezika, družbe in umetnosti razvijajte otrokove spretnosti, sposobnosti, interese, močna in šibka področja. Bodite pozorni na otroke, ki vrstnike na posameznem področju ali področjih močno prekašajo. Omogočite jim primerne telesne, senzomotorične, psiho-motorične in intelektualne izzive.
- > Pri izbiri dejavnosti vseživljenjske karijerne orientacije upoštevajte splošne zakonitosti, specifične razvojne in osebne značilnosti ter interese in želje otroka.
- > Otrokom omogočajte opazovanje dogajanja v vrtcu in bližnji okolici ter se z njimi o tem pogovarjajte.

- » S pomočjo pogovorov in didaktičnih pripomočkov (slikanice, revije in animirani filmi) seznanjajte otroka z različnimi opravili, dejavnostmi, poklici in pripomočki v vrtcu in zunaj njega.
- » Obiščite različne ustanove (galerija, gledališče, dom za starejše občane, banka, trgovina, tržnica).
- » Omogočajte igro ter rabo razvojno primernih in varnih tehničnih predmetov in orodij.
- » Vključujte otroka v različna dela (peka kruha, priprava pogrinjkov in pospravljanje igrač).
- » Omogočajte razvojno ustrezen pristop do uporabe sodobnih tehnologij.
- » Spodbujajte otroka pri izražanju poklicnih želja.

OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Pojem »otroci s posebnimi potrebami« obsega široko paleto značilnosti otrok, ki imajo fizične, senzorne, intelektualne ovire, pa tudi težave na področju vedenja in čustvovanja. Več o tem je napisano v Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami iz leta 2011 (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP), 2011). Pri tem morda kar pre pogosto iščemo le otrokove pomanjkljivosti in ovire, namesto tistega, kar ga odlikuje: da bi se zlasti pri odločanju za poklic ali karierno pot osredotočali na otrokove »močne lastnosti«, ki jih lahko najdemo pri vsakem.

Nekatere ovire, ki jih ima otrok, so prisotne že pri njegovem rojstvu, druge se lahko pojavijo pozneje. Otroci s posebnimi potrebami so v Sloveniji v zadnjih letih pogosto vključeni v večinske vrtce, kar imenujemo z različnimi izrazi: vključevanje, inkluzija in integracija. Nekateri obiskujejo redne in drugi posebne oddelke vrtcev, v katerih bivajo samo otroci z ovirami. Nekateri pa so vključeni v posebej zanje prilagojene zavode, kjer tudi živijo.

Programa se imenujeta:

- > program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, ki ga izvajajo vrtci;
- > prilagojeni program za predšolske otroke, ki ga izvajajo razvojni oddelki vrtca in zavodi.

Za otroke s posebnimi potrebami so ključne prilagoditve, ki jim pomagajo premagovati telesne, senzorne ali intelektualne ovire (dostopnost prostorov, mobilnost, prilagoditev branja in učenja ipd). Otrokom z ovirami pri branju pomaga pisno gradivo v elektronski in zvočni obliki (omogočeno z Marakeško pogodbo).

Priporočila vzgojitelju pri karierni orientaciji za otroke s posebnimi potrebami:

- > v skupini ustvarjajte priložnosti za pozitivne izkušnje sobivanja različnih;
- > učite otroke videti in spoštovati razlike med ljudmi;
- > opazujte, kaj otrok zmore, in ga v tem spodbujajte;
- > spodbujajte starše, da »posebnih potreb« otrocka ne prikrivajo, temveč jih sprejemajo kot danost in izziv.

VSTOP V OSNOVNO ŠOLO

Predšolsko obdobje otroka se konča z vstopom v osnovno šolo. Sistematične priprave otrok, z vnaprej opredeljenimi cilji in dejavnostmi, v našem javnem vzgojno-izobraževalnem sistemu ni. To vlogo je prevzel prvi razred osnovne šole, v katerem skupno delo učitelja in vzgojitelja olajšuje otrokom vstop v nov vzgojno-izobraževalni sistem. Pri pripravah na vstop v osnovno šolo lahko največ naredijo strokovni delavci vrtca in starši otroka s pogovori, obiski osnovne šole, skupnim nakupovanjem novih učnih pripomočkov, ogledom slikanic, poučnih risank in otroških filmov. Življenje in učenje v novem okolju bo otroku olajšano, če bo že znal skrbeti zase in za svoje obveznosti ter se bo vstopa v šolo veselil. Pri tem je izjemno pomemben pozitiven pogled staršev na šolanje, saj lahko odločilno vpliva na otrokovo počutje in uspešnost.

Praviloma otrok obiskuje šolo, ki je najbližja domu. To je omogočeno tudi mnogim otrokom s posebnimi potrebami, saj lahko vstopijo ali v redni osnovnošolski program ali glede na usmeritev obiskujejo ustrezen izobraževalni program:

- > izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, ki ga izvajajo šole v rednih oddelkih;
- > prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom (osnovne šole s prilagojenim programom);
- > poseben program vzgoje in izobraževanja (izvajajo ga socialno-varstveni zavodi);
- > vzgojni program (izvajajo ga zavodi za vzgojo in izobraževanje).

V osnovno šolo s prilagojenim programom so vpisani učenci, ki imajo lažje motnje v duševnem razvoju. Obiskujejo jo tudi učenci, ki imajo govorno-jezikovne motnje, so gluhi in naglušni, gibalno ovirani, slepi in slabovidni, ter otroci s čustveno-vedenjskimi motnjami.

Dodatne informacije:

- > Seznam osnovnih šol, program, učni načrti: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/seznam_os_v_sloveniji/.
- > Seznam osnovnih šol za otroke s posebnimi potrebami: <https://krka1.mss.edus.si/registriweb/Seznam1.aspx?Seznam=2020>.
- > Seznam šol za gibalno ovirane; otroke: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/izobrazevanje_oseb_s_posebnimi_potrebami/.

UČENEC

Tatjana Ažman, Darja Zaviršek

»Vse naše sanje se lahko uresničijo – če le imamo pogum, da gremo z njimi.«

(W. Disney)

V življenju se nenehno odločamo. Karierne odločitve so zagotovo med pomembnejšimi življenjskimi odločitvami. Zanje si je treba vzeti čas ter o njih premišljevati samostojno in s pomočjo drugih, staršev, prijateljev, sošolcev, sorodnikov, znancev in strokovnjakov. Za kompetenco vodenja kariere se usposabljaš doma in v bližnjem okolju, v šoli in prostem času. V družini se učiš skupnega življenja, domačih opravil in odnosa do dela. Starše in druge člane družine opazuješ pri njihovem delu in se po njih zgleduješ. Spoznaš odnos staršev do dela, njihov poklic, počutje in učenje ter si soočen z izzivi in težavami, ki spremljajo tvoj vsakdan. Ko greš s starši v knjižnico, na pošto, v trgovino, banko, na bencinsko črpalko in tako naprej, spoznaš poklice, ki jih opravljajo zaposleni v tvojem okolju.

Za tvoje izobraževanje je pomembno, kakšen je tvoj odnos do znanja, šole in učenja. Tvoj učni uspeh je odvisen od tega, kako dobro se znaš učiti, koliko truda vlagaš v učenje ter kako dobro znaš premagovati težave in neuspehe. Za napredovanje iz razreda v razred in z ene stopnje šolanja na drugo pa so pomembni tudi tvoji rezultati, ocene. Spretnosti in sposobnosti ter poklicne interese razvijaš tudi v prostem času, zato ni vseeno, kako ga preživljaš. Interesne dejavnosti, krožki in tečajji so možnosti, da spoznaš in razvijaš svoje interese ter jih uresničuješ. Koristno je veliko brati, se igrati in družiti s prijatelji. Včasih prav iz nekdanjega hobija zraste poklicna odločitev. V času osnovne šole se pripravljaš tudi na odločitev, kaj boš naredil po končanem osnovnošolskem programu. Prehodi v nadaljnje izobraževanje ali svet dela so ena težjih življenjskih odločitev, ki jo boš opravil bolj uspešno, če si boš zanjo vzel dovolj časa.

Da bi bile tvoje karierne odločitve kar najboljše, smo zapisali nekaj priporočil.

PRIPOROČILA UČENCU

»Če imaš rad to, kar delaš, boš uspešen.«

(Albert Schweizer)

- > Pomembno je, da ceniš znanje in si ga prizadevaš pridobiti kar največ. Še zlasti na področjih, ki te bolj zanimajo ali ti gredo dobro. Vedi, da branje knjig in druge literature pomembno vpliva na tvoje ocene.
- > Svoje interese spoznavaj ter uresničuj doma in v šoli. Nauči se domačih opravil. Vključuj se v krožke, interesne dejavnosti, tečaje, klube itd. Spretnosti, ki jih razvijaš, ti bodo prišle prav v poklicu in v življenju.
- > Pripravi mapo, v katero boš sproti shranjeval pohvale, priznanja, potrdila o udeležbi v krožkih in druga dokazila o dosežkih.
- > S starši, sorodniki in drugimi odraslimi se pogovarjaj o njihovem poklicu in delu. Obišči jih na delovnem mestu. Razmisli, kako bi ti doživljal tako delo ali poklic.
- > Spoznavaj svoj kraj in ustanove, obrtne delavnice in podjetja v bližini.
- > Ko gledaš film, razmisli o poklicu, ki ga opravlja filmski junak. Ali bi ti ustrezal?
- > Pri odločitvi za izbiro srednje šole ti lahko pomaga program poklicnih interesov Kam in kako (uporabiš ga lahko v šoli ali v kariernem središču (nekdanjem CIPS-u). Pojdi na pogovor o karierni poti v šolsko svetovalno službo. Pogovarjaj se s starši, znanci in srednješolci o njihovih izkušnjah v srednji šoli.
- > Poišči miren in varen prostor, kjer se boš lahko učil (knjižnica, čitalnica, klubska soba ipd.), in se pozanimaj, ali obstajajo pripomočki, ki ti lahko pomagajo pri učenju.
- > Če se ti zgodi, da te bodo sovrstniki zapostavljali ali se iz tebe norčevali, to nemudoma sporoči staršem, učiteljici in drugim odraslim, sam pa vedi, da ni s teboj nič narobe.
- > Poišči okolje, odrasle in vrstnike, ki te sprejemajo in podpirajo ter spodbujajo pri učenju in na tvoji karierni poti.

- > Če se ti zdi, da težko bereš in ti kljub pozornosti ne uspe ujeti zaporedja črk, se pogovori z odraslim, saj gre morda za disleksijo, ki jo ima veliko učencev, ki imajo zato prilagojene oblike pisav in po potrebi daljši čas za pisanje.
- > Tudi o drugih ovirah se pogovori z odraslimi, saj imaš pravico do prilagoditev in individualne podpore pri učenju na karierni poti.
- > Odgovori si na vprašanja:
 - > Kaj rad delam?
 - > Kateri so moji talenti in spretnosti?
 - > Kaj mi gre dobro in pri katerem delu bi mi to koristilo?
 - > Kaj mi je v življenju pomembno? Kaj cenim? Kdo je moj vzornik in zakaj?
 - > Katere situacije, okoliščine in delovne vloge me privlačijo?
 - > Kateri delovni pogoji in dogovori mi ustrezajo?
 - > Kaj bi rad počel po zaključku osnovne šole?
 - > Kaj bi rad počel v življenju?
 - > Zaupaj vase!

Vedi, da imaš pravico do izbire interesov in razvijanja tistih področij, ki te posebej veselijo. Prav je, da te odrasli ob tem podpirajo. Smeš reči ne, če odrasli od tebe pričakujejo, da sprejmeš karierno odločitev, ki je ne želiš. Imaš pa tudi pravico, da si premisliš, se zmotiš in začneš na novo.

Če bi se rad poleg šole učil glasbila ali petja, se lahko vpišeš v glasbeno šolo. Več informacij o glasbenih šolah dobiš na spletni strani http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/glasbeno_izobrazevanje/seznam_glasbenih_sol/.

»Ohraniti moramo vztrajnost in še zlasti zaupanje vase. Verjeti moramo, da smo za nekaj nadarjeni, in to uresničiti za vsako ceno.«
(Marie Curie)

PRIPOROČILA STARŠEM

Starši imate veliko vlogo pri otrokovi izbiri izobraževalne in poklicne poti. Vaš zgled, odnos do učenja in dela, zadovoljstvo v poklicu, pogum za spremembe itd. – vse to otrok opazuje in sprejema kot najpomembnejše informacije. Otroku lahko pomagate tudi s pogovori in usmeritvami ter omogočanjem izkušenj.

- > Otroku bodite pri učenju in šolanju v oporo. Cenite znanje, spodbujajte branje in pomagajte otroku, kadar ima težave. Sodelujte z učitelji. Pogovarjajte se z otrokom o učnem uspehu in drugih, tudi zunajšolskih dosežkih v luči njegovega nadaljnega šolanja.
- > Spodbujajte ga, da razvija svoje interese. Vključujte ga v različne pristočasne dejavnosti. Pohvalite ga za dobro delo in uspeh.
- > Bodite pazljivi na to, da v otroku spodbujate njegove interese in talente, in ne lastnih. Ne vsiljujte lastnih interesov in ne pričakujte, da mora otrok uresničiti vaše »sanje«, saj to ovira njegovo karierno pot, radoživost in željo po učenju.
- > Otroka spodbujajte, da načrtuje svoje cilje, da vlaga v svoje učenje in delo napor ter da ob težavah ne odneha prehitro.
- > Otroku omogočite, da pridobiva delovne izkušnje. Naj opravlja raznovrstna domača dela, ki jih zmore. Sprašujte ga, kaj ga pri nekem delu zanima, kaj si želi delati in česa ne mara početi. Povejte otroku, kaj mu gre dobro in kje bi se moral bolj potruditi.
- > Z otrokom se pogovarjajte o svojem poklicu in delu. Povejte, kaj delate, kako ste se šolali za poklic, opišite prednosti in slabosti. Pokažite mu svoje delovno mesto.
- > Hčerki, sinu omogočite, da spoznava različne ustanove in podjetja v svojem kraju (knjižnica, trgovina, pošta, banka, gasilsko društvo in obrtna delavnica).

- > Skupaj z otrokom si oglejte film ali videoposnetek, povezan z nekim poklicem (delom), in se pogovorite o značilnostih. Koristni viri informacij so dostopni na spletu. Vprašajte otroka, kaj ga je pritegnilo, ali bi sam opravljal podobno delo itd.
- > Z otrokom sodelujte pri odločitvi, kam naj gre po končani osnovni šoli, vendar se ne odločite namesto njega. Ne presojajte poklicev po plači, družbenem priznanju ali trenutni zaposljivosti. Poiščite informacije o različnih srednjih šolah in trgu dela. Peljite otroka na ogled Centra za poklicno informiranje in svetovanje. Če je odločitev za vašo družino prezahtevna, poiščite pomoč svetovalca.
- > Če opazate, da ima vaš otrok težave pri branju in mu pogosto ne uspe ujeti pravilnega zaporedja črk, se pogovorite s strokovnjakom, saj gre morda za disleksijo, ki jo ima veliko učenk in učencev. Skladno s strokovnimi ugotovitvami lahko šola prilagodi čas pisanja, ocenjevanje itd.
- > Če ima vaš otrok težave pri branju, pisanju, računanju ali kakršne koli druge ovire, mu zagotovite, da dobi individualizirano obravnavo in podporo, ki mu bo omogočila, da bo uspešno zaključil osnovnošolsko izobraževanje in šolanje nadaljeval.
- > Če ima vaš otrok odločbo otroka s posebnimi potrebami, ga spodbujate, da razvija svoje sposobnosti, in če je le mogoče, ostane v procesu šolanja čim dlje.

Če je bil vaš otrok prepoznan kot izjemno nadarjen na enem ali več področjih ali menite, da bi po vašem mnenju moral biti, se pogovorite o tem z učitelji in šolsko svetovalno službo. Posebno strokovno podporo in pomoč pri odločanju o nadaljnjem šolanju po navadi potrebujejo učenci, ki so nadarjeni na mnogih področjih, učno neuspešni nadarjeni (učenci, ki so bistveno manj učno uspešni, kot bi lahko bili, glede na svoje sposobnosti), izjemno nadarjeni, ki imajo primanjkljaje na posameznih področjih učenja, oziroma dvojno izjemni učenci (npr. nadarjeni z disleksijo), nadarjeni, ki se tako intenzivno ukvarjajo z nekim področjem, da zaradi tega zanemarjajo druga področja, kar bi utegnulo vplivati neugodno na nadaljnje šolanje ali celo na njihov zdrav telesni

in osebni razvoj itd. Koristno je, če učencem omogočimo stike z osebami, ki opravljajo poklice, ki jih zanimajo, pa jih morda ne opravlja nihče v družinskem ali šolskem okolju. Ni namreč redko, da so poklicni cilji nadarjenih otrok nenavadni in nepričakovani.

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je leta 1999 sprejel koncept dela z nadarjenimi učenci, ki je dostopen na spletni strani http://www.zrssi.si/pdf/210911135740_ssd_nadarjeni20koncepto%C5%A1.pdf.

Več informacij dobite na spletni strani Zavoda RS za šolstvo: <http://www.zrssi.si/default.asp?rub=3159>.

Sicer pa si prizadevajte najti v vsakem otroku določeno nadarjenost, znanje, veščine, vrednote ali druge lastnosti, ki ga odlikujejo ter ki bodo temelj njegovih izobraževalnih in kariernih odločitev, manj kot pa slabosti in hibe. Vsak od nas ima namreč nekaj prvega in nekaj drugega!

VSEŽIVLJENJSKA KARIERNA ORIENTACIJA V OSNOVNI ŠOLI

Učenec se v osnovni šoli razvija kot osebnost, raziskuje svoje karijerne zmožnosti ter dejansko načrtuje in vodi svojo kariero. Zelo pomembno je, kakšno mesto ima kompetenca vodenja kariere v skupnih ciljnih šole, vidnih v šolskem razvojnem in letnem delovnem načrtu. Vodstvo šole ima pomembno odgovornost pri oblikovanju prednostnih ciljev v šoli, načrtovanju dejavnosti, usklajevanju dela ter spremljanju in vrednotenju dejavnosti s področja vseživljenjske karijerne orientacije, ki jih izvajajo učitelji in svetovalni delavci.

Cilj je, da kot učenec v osnovni šoli:

- > spoznaš sebe, svoje sposobnosti, potrebe, interese, vrednote in želje;
- > razviješ spretnosti za raziskovanje možnosti usposabljanja, izobraževanja in zaposlitev;

- se naučiš sprejemati ustrezne odločitve, ki temeljijo na dobrem poznavanju sebe in okolja;
- pridobiš spretnosti, potrebne pri prehodih z ene na drugo izobraževalno stopnjo ali v zaposlitev.

Pri predmetih v današnji osnovni šoli otroci spoznavajo sebe – svoje sposobnosti, osebnostne lastnosti, želje, cilje in napredek. Spoznavajo tudi različne poklice. Načrtnega usposabljanja za sprejemanje odločitev in obvladovanje prehajanja pa je premalo. V Sloveniji v osnovni šoli (še) nimamo posebnega predmeta vodenje kariere, v učne načrte drugih predmetov pa je ta kompetenca vključena v omejenem obsegu. Povezava pridobljenega šolskega znanja s posameznikom in njegovimi kariernimi odločitvami je pomanjkljiva. Premalo pozornosti je namenjene oblikovanju kritične presoje, kje lahko posameznikova znanja in talenti pomenijo poklicno prednost. Zato je toliko pomembneje, da družina in otrok posvetita področju kariere še posebno pozornost.

Vse zapisano velja tudi za učence, ki obiskujejo osnovno šolo s prilagojenim programom. Učenci, ki prihajajo iz teh šol, imajo pogosto manjše možnosti izbire za nadaljnje šolanje, zato je zanje pomoč pri načrtovanju kariere še toliko bolj nujna. Pričakovanja do otrok in mladih ne smejo biti prenizka, saj otroku sporočajo, da je zmožen manj, kot je v resnici, in na svoji poklicni poti doseže manj, kot bi lahko.

PRIPOROČILA UČITELJEM

- Več o analizi učnih načrtov si lahko preberete v prispevku Analiza učnih načrtov obveznih predmetov osnovne šole z vidika vseživljenjske karierni orientacije s priporočili (Sentočnik, 2012 a).
http://www.ess.gov.si/_files/3931/analiza_osnovna_sola.pdf
- Vključujte elemente poklicne vzgoje v pouk: povežite učno snov s svetom poklicev, izvedite naravoslovne, kulturne ali športne dni na temo poklicev, razpišite seminarske in projektne naloge na temo poklicev in možnosti zaposlovanja v okolju, predstavite posamezne poklice pri pouku – na primer poklic biologa pri biologiji.

- › Učence spodbujajte, da opazujejo ljudi pri delu ter ugotavljajo znanja in lastnosti, ki so v nekem poklicu nujna. Spodbujajte kritično razpravo, kdo od učencev bi se v nekem poklicu dobro počutil.
- › S skupinami učencev ali celotnim razredom pripravite delavnice na teme: kaj bi rad postal, kakšne so moje želje, kakšen sem in kakšni so moji sošolci, odkrivam svoje interese, spoznavanje različnih poklicev, kaj me pri pogledu v mojo prihodnost skrbi, v čem si zaupam, kdo me lahko podpre, kdo so moji vzorniki, komu se lahko zaupam.
- › Organizirajte in izvajajte interesne dejavnosti na temo poklicne vzgoje (predstavljanje značilnosti posameznih poklicev skozi interesne dejavnosti).
- › Organizirajte in izvajajte različne ekskurzije in obiske podjetij (obiski lokalnih podjetij in institucij, kjer si učenci ogledajo tehnološki proces in spoznajo poklice v praksi) ali povabite v šolo starše, da predstavijo svoj poklic.
- › Omogočite učencem poklicno izkušnjo (laboratorijsko delo pri kemiji, oblikovanje pri likovni vzgoji, izkustvene delavnice, terensko delo, spoznavanje življenja zunaj učilnice itd.).
- › Omogočite učencem stik z drugimi kulturnimi okolji, jeziki, kulturami in slogi poučevanja.
- › Izvajajte individualne pogovore z učenci o njihovem nadaljnjem izobraževanju in prihodnosti (pri reševanju učnih in vzgojnih težav ter osebnih problemov).
- › Učencem in staršem priskrbite informacije o pogojih in postopkih vpisa v nadaljnjo stopnjo izobraževanja (opozorite jih na pomembne datume, na uporabo različnih knjižnih in avdio-vizualnih virov, omogočite jim dostop do računalnikov in jim pomagajte pri iskanju informacij prek interneta).
- › Učence naučite izpolnjevati različne prijave za vpis v šole, vloge za štipendije, prošnje za obisk podjetja ali šole ipd.
- › Učencem z različnimi ovirami omogočite, da bodo prišli do pripomočkov, ki jih potrebujejo, da bodo uspešneje premagovali svoje ovire na področju učenja (pozanimajte se pri specializiranih društvih in organizacijah, ki te pripomočke poznajo).

- > Učencem z različnimi ovirami omogočite individualizirane postopke na področju preverjanja znanja, ki lahko povečajo učenčev uspeh.
- > Učence, katerih prvi jezik ni slovenščina, spodbujajte k uporabi različnih jezikov in poleg znanja slovenščine spodbujajte znanje jezika, ki ga govorijo v družini.
- > Učencem zagotovite, da ostanejo, če je le mogoče, v redni šoli in da v primeru, ko obiskujejo šolo s prilagojenim programom, nadaljujejo šolanje tudi po tem, ko jo končajo.
- > Upoštevajte Marakeško pogodbo, ki določa, da morajo biti vsa pisna gradiva na voljo tudi v elektronski in zvočni obliki, saj je to za prihodnost učenk in učencev zelo pomembno (WIPO, 2013).

ŠOLSKA SVETOVALNA SLUŽBA

Šolska svetovalna služba ponuja učencu (in staršem) pomoč pri učenju in vodenju kariere. Pri tem sodeluje z učitelji in razredniki ter različnimi strokovnjaki in ustanovami. Učenec in starši izberejo med ponujenimi storitvami po lastni potrebi in presoji.

V šolski svetovalni službi lahko učenec in starši:

- > dobite pomoč pri učenju, težavah v telesnem, osebnem in socialnem razvoju;
- > se pogovorite o vzgojnih in disciplinskih težavah;
- > se pogovorite o sprejemu in vpisu otroka v šolo;
- > pridobite strokovno mnenje o ponavljanju, preskoku razreda in prešolanju učenca;
- > poiščete pomoč pri izbiri in uresničevanju učenčeve izobraževalne in poklicne poti;
- > poiščete informacije, ki jih potrebujete za odločitev o nadaljnjem izobraževanju in izbiri poklica (knjižnica, panoji, table in osebno);
- > se udeležite obiska podjetij in drugih delodajalcev, razstav;

- > obiščete predavanja in pogovore z zunanjimi strokovnjaki, s predstavniki različnih poklicev, poklicnimi svetovalci Zavoda RS za zaposlovanje in drugimi;
- > se udeležite predavanj oziroma delavnic (vsaj dve uri v oddelku v 8. in 9. razredu); prek anketiranja učencev izveste za njihove izobraževalne in poklicne namere v 9. razredu;
- > se pred zaključkom osnovne šole pogovorite o nadaljnjem šolanju;
- > starši imate možnost, da se udeležite predavanj in delavnic o vlogi staršev pri poklicnem razvoju in odločanju (vsaj dve predavanji v zadnjih dveh razredih OŠ).

Veliko šol ima tudi dostop do vprašalnika ter programa Kam in kako, ki vam bo pomagal pri izbiri poklica na podlagi vaših interesov.

Tudi na osnovnih šolah s prilagojenim programom svetovalni delavci v 8. in 9. razredu izvajajo vseživljenjsko karierno orientacijo. Povabili vas bodo na predavanja, pogovore in vam omogočili svetovanje. Za učence je koristna tudi praksa, ki jo imajo v okviru programa. Dodatne informacije: <http://www.cuevs.si/ocentru/predstavitev-centra>.

UČENEC S POSEBNIMI POTREBAMI

Večje ovire pri izobraževanju čakajo učence, ki prihajajo iz revnejših družin, kjer imajo odrasli malo možnosti, virov ali znanja, da bi otrokom in mladim pomagali pri učenju in kariernem načrtovanju. Na večje težave naletijo tudi pripadniki etničnih manjšin, če njihov prvi jezik ni slovenščina. Nekateri se soočajo z bralnimi težavami. Učenje lahko ovirajo slab vid, sluh, težave s koncentracijo, druge fizične in senzorne ovire, dolgotrajne in kronične bolezni, doživljanje težkih situacij v družini (revščina, zanemarjanje, nasilje itd.).

Nekateri učenci potrebujejo zaradi telesnih, čutnih in intelektualnih ovir ali neugodnih socialnih okoliščin posebno pozornost, da ne bi dosegli nižjih šolskih rezultatov, kot bi jih lahko, glede na sposobnosti. Različne socialne ovire (nuja, da se

čim hitreje osamosvojiš, nespodbudna okolica, nizka pričakovanja staršev, vzgojiteljev, učiteljev, huda bolezen, poškodba), na katere naletiš, so lahko vzroki, zaradi katerih si v šoli manj uspešen, kot bi bil lahko, ali pa šolanje opustiš prej, kot bi bilo zate najbolje. Ovire, ki otežujejo tvoje učenje in pot do poklica, premaguj pogumno. V okolju poišči službe, ustanove, posameznike in društva, ki ti bodo pomagali uresničiti cilje.

Priporočila staršem glede postopka usmerjanja

- > Če vaš otrok ne dosega določenih standardov znanja, ki se jih pričakuje od otroka v osnovni šoli, vam bodo predlagali, da otrok dobi status otroka s posebnimi potrebami ali da ga prešolate v program z nižjim izobrazbenim standardom. To je mogoče urediti s postopkom usmerjanja.
- > Usmerjanje otroka s posebnimi potrebami v primerne programe šolanja urejajo komisije za usmerjanje.
- > Usmerjanje je pomembna odločitev, pri kateri se posvetujete s strokovnjaki. Za nekatere otroke je usmerjanje v posebne statute in šole s prilagojenim programom koristno, za druge ne.
- > Več o tem na spletni strani <http://www.zrss.si/default.asp?rub=127>.

PREHOD V NADALJNJE IZOBRAŽEVANJE

Po končani osnovni šoli se večina mladostnikov odloči za nadaljevanje šolanja. Srednjih šol je v Sloveniji veliko, programi so raznoliki, mest za vpis pa je več kot učencev, ki končujejo devetletko. Pomembno je, da je učenec o želeni šoli dobro obveščen. Informacije o srednjih šolah dobi na spletni strani Ministrstva za znanost, izobraževanje in šport: <http://www.mizs.gov.si/> (Delovna področja, Direktorat za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih, Srednješolsko izobraževanje, Srednješolski izobraževalni programi).

Če te zanimajo vpisni pogoji, jih najdeš na že omenjeni spletni strani, v rubriki Vpis v srednje šole.

Vsaka srednja šola ima svojo spletno stran. Poiščeš jo tako, da v spletni brskalnik vtipkaš ime šole.

Učencu svetujemo, naj zeleno šolo obiše. Najlažje bo vanjo vstopil februarja, v času informativnih dni. Vpraša naj vse, kar ga zanima: vpisni pogoji, program, tuji jeziki, zahtevnost šole, pogoji za učenje in šport, interesne dejavnosti, ekskurzije, terensko delo, praksa, mednarodne izmenjave, uspeh ob zaključku šolanja, zaposljivost poklica, učna pomoč, prilagoditve pouka, če ima učenec posebne potrebe itd.

Če je šola predaleč od kraja, kjer ste doma, lahko učenec v času šolanja biva v dijaškem domu. Seznam je na voljo na spletni strani http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_srednje_in_visje_solstvo_ter_izobrazevanje_odraslih/srednjesolsko_izobrazevanje/seznam_srednjih_sol/.

Za spoznavanje poklicev in poti izobraževanja priporočamo spletno stran <http://www.mojaizbira.si/>.

Veliko informacij o poklicih in zaposlovanju je na voljo na spletnih straneh Zavoda za zaposlovanje: <http://www.ess.gov.si/>. Priporočamo storitev eSvetovanje.

Odločitev za nadaljnje šolanje je za nekatere lahka, za druge težja. Pogovor s svetovalcem za karierno orientacijo je lahko učencu v veliko pomoč. Obiskovalcem so na voljo v vsakem večjem kraju v kariernem centru. Najbližjega najdete na spletni strani <http://www.ess.gov.si/ncips/cips>.

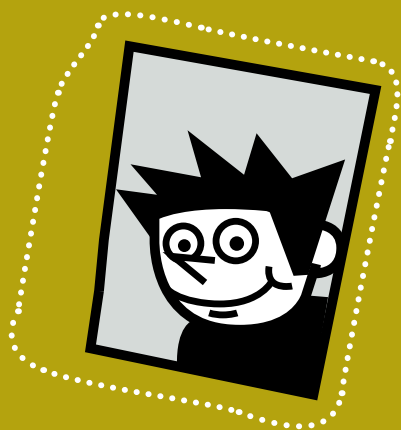
Svetovalci ti bodo predstavili, kaj je zate pomembno pri odločanju o poklicu in nadaljnjem izobraževanju. Na tako svetovanje se je treba predhodno naročiti. V centru so na voljo različna informativna gradiva o poklicih, šolah, štipendijah in možnostih zaposlovanja. Uporabljaš lahko tiskana, multimedijaska in druga informativna gradiva ter nekatere interaktivne pripomočke. Za lažje odločanje sta ti na voljo elektronski vprašalnik o poklicni poti ter program Kam in kako, ki ti pomaga določiti poklicne interese.

Učenci s posebnimi potrebami, ki so končali osnovno šolo s prilagojenim programom, tudi v nadaljevanju izobraževanja

lahko koristijo prilagoditve in podporo, kar jim omogoča postopek usmerjanja. Najpogosteje gre za prilagoditev učnega okolja, rabo učnih pripomočkov, fizično pomoč druge osebe ali posebni prevoz. Večina učencev nadaljuje izobraževanje v okviru dvoletnega nižjega poklicnega izobraževanja, ki je praktično usmerjeno (glej naslednje poglavje), vendar še zdaleč ne samo to. Ob upoštevanju interesov, znanja, sposobnosti in drugih lastnosti ter s pomočjo prilagoditev se je mogoče vpisati tudi v druge ustrezne izobraževalne programe, v katerih bo dijak s slepoto ali naglušnostjo lahko načrtoval zanimivo in uspešno karierno pot.

Nekateri otroci s posebnimi potrebami se po končani šoli vključijo v varstveno-delovne centre, vendar šele ko dopolnijo 18 let, ali v programe socialno-ekonomske vključenosti prek priprave na zaposlitev oziroma zaposlitvene rehabilitacije ob pomoči službe na Zavodu za zaposlovanje.

DIJAK

V vlogo dijaka vstopiš z vpisom v srednjo šolo. Srednje šole se med seboj razlikujejo po dolžini trajanja, vrsti zaključka ter po tem, ali si v njih pridobiš predvsem splošna znanja ali pa imajo njihovi programi poudarek na poklicnem in strokovnem znanju.

PROGRAMI

Programi nižjega poklicnega izobraževanja trajajo dve leti in so v primerjavi z daljšimi programi manj zahtevni. Za vstop vanje ni treba imeti dokončane osnovne šole, dovolj je, da si izpolnil osnovnošolsko obveznost in uspešno končal sedmi razred osnovne šole ali zaključil osnovno šolo po prilagojenem programu z nižjim izobrazbenim standardom. V te programe se vpisujejo tudi učenci s posebnimi potrebami, ki so zaključili osnovno šolo s prilagojenim programom.

Nižje poklicno izobraževanje zaključiš z zaključnim izpitom. Šolanje lahko nadaljuješ na srednji šoli ali se zaposliš v poklicih, za katere so značilna preprostejša dela. Programe nižjega poklicnega izobraževanja si lahko ogledaš na spletnih straneh Ministrstva za izobraževanje znanost kulturo in šport pod rubriko srednješolski izobraževalni programi: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_srednje_in_visje_solstvo_ter_izobrazevanje_odraslih/srednjesolsko_izobrazevanje/srednjesolski_izobrazevalni_programi/.

Programi srednjega poklicnega izobraževanja trajajo praviloma tri leta. Dijak poleg osnovnih splošnih znanj pridobi kompetence za opravljanje poklica. V te programe se lahko vpiše vsak, ki je uspešno zaključil osnovno šolo ali program nižjega poklicnega izobraževanja, hkrati pa izpolnjuje tudi druge (posebne) pri posameznih programih navedene pogoje za vpis. To velja tudi za dijake s posebnimi potrebami.

Program se zaključi z zaključnim izpitom, ki ti omogoča, da se zaposliš. Po treh letih delovnih izkušenj lahko opraviš mojstrski ali delovodski ali poslovodski izpit. Zaključni izpit ti omogoča tudi vpis v poklicno tehniško izobraževanje, ki traja dve leti in

ga zaključiš s poklicno maturo. S tem imaš priznano srednjo strokovno izobrazbo in lahko nadaljuješ izobraževanje na višji ali visoki strokovni šoli. Če opraviš izpit iz dodatnega maturitetnega predmeta, se lahko vpišeš na univerzitetni študij številnih fakultet.

Programi srednjega strokovnega oziroma tehniškega izobraževanja trajajo štiri leta. V njih poleg splošnih znanj pridobiš tudi strokovno specifična znanja. Vanje se lahko vpišeš, če si uspešno zaključil osnovno šolo ali program nižjega poklicnega izobraževanja, hkrati pa izpolnjuješ tudi druge (posebne) pri posameznih programih navedene pogoje za vpis. To velja tudi za dijake s posebnimi potrebami. Posebni pogoji, potrebni za vpis v posamezni program srednjega strokovnega oziroma tehniškega izobraževanja, so lahko psihofizična sposobnost ali posebna nadarjenost oziroma spretnost.

Z opravljeno poklicno maturo se lahko neposredno vpišeš v vse programe višjega strokovnega izobraževanja in vse visokošolske strokovne študijske programe prve bolonjske stopnje. Informacije o višješolskih programih so na voljo na spletnem naslovu <http://vps.vss-ce.com/VPS/>.

Vstop v univerzitetno izobraževanje ti omogočata poklicna matura in zaključni izpit, če opraviš še izpit iz petega, dodatnega maturitetnega predmeta. Če si strokovno izobraževanje zaključil s poklicno maturo in nisi opravljal izpita iz dodatnega maturitetnega predmeta, pa želiš študirati na univerzitetni stopnji, se lahko vpišeš v enoletni maturitetni tečaj in opraviš maturitetni izpit.

Učenci se lahko vpišete v naslednje **gimnazijske programe**: gimnazijo (in posebej v gimnazijo s športnim oddelkom), klasično gimnazijo, tehniško gimnazijo, ekonomsko gimnazijo in umetniško gimnazijo. Gimnazija zagotavlja široko splošno izobrazbo. Gimnazija s športnim oddelkom je različica splošne gimnazije s poudarkom na usklajevanju športnih in šolskih obveznosti. Povečano je tudi število ur športne vzgoje. Klasična gimnazija je različica splošne z obvezno latinščino in večjim poudarkom na humanističnih predmetih. Tehniška gimnazija poleg splošnih obsega tudi strokovne predmete z različnih

področij tehnike, ki si jih dijaki lahko izberejo tudi za splošno maturo. Ekonomska gimnazija omogoča poglobljanje znanja na ekonomskem področju. Umetniška gimnazija omogoča izobraževanje v štirih smereh: glasbeni, plesni, dramsko-gledališki in likovni. V gimnazijske programe se lahko vpiše, kdor je uspešno zaključil osnovno šolo. Pogoj za vpis v umetniško gimnazijo (razen v dramsko-gledališko smer) in gimnazijo s športnimi oddelki je tudi izpolnjevanje posebnih pogojev. Posebni pogoji, potrebni za vpis v posamezni program gimnazije, so lahko psihofizična sposobnost, posebna nadarjenost oziroma spretnost, starost in športni dosežki.

Več o pogojih za vpis si preberi v razpisu za vpis, ki ga najdeš na tej spletni strani: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_srednje_in_visje_solstvo_ter_izobrazevanje_odraslih/srednjesolsko_izobrazevanje/vpis_v_srednje_sole/.

Program gimnazije se zaključi z maturitetnim izpitom, ki ga opraviš iz treh obveznih in dveh izbirnih predmetov. Po končani gimnaziji se za zaposlitev odločijo le redki dijaki. Večina jih šolanje nadaljuje na višjih in visokih šolah.

Če se ne boš odločil za nadaljnje izobraževanje v višjem in visokem šolstvu, se boš lahko vpisal v poklicni tečaj. Poklicni tečaj usposablja za pridobitev strokovnega znanja, potrebnega za opravljanje poklica na izbranem področju. Vpisne pogoje izveš v prilogi Razpisa za vpis v srednje šole.

Mednarodna matura je mednarodno priznan zaključek srednješolskega izobraževanja, ki ga izvaja neprofitna organizacija s sedežem v Ženevi in z izpitnim centrom v Cardiffu. Zaključek šolanja je zasnovan tako, da omogoča študij na večini univerz po svetu. V program mednarodne mature se prijavijo dijaki 2. letnikov gimnazije (stari od 16 do 17 let), predvidoma marca v tekočem šolskem letu. Vpisni pogoj je odličen ali prav dober uspeh. Poleg tega štejejo obšolske dejavnosti (npr. glasbena šola, ples, smučanje) in aktivnost pri raziskovalnem delu. Z dijakom se v šoli ob vpisu tudi pogovorijo. Če te zanima program mednarodne mature, poišči informacije v razpisu za vpis: <http://filtnet.si/ss/clanki/zakaj-pa-ne-mednarodna-matura/>.

PRIPOROČILA DIJAKU

- > Razmišljaj o sebi in svoji poklicni poti.
- > Odgovori si na vprašanja:
 - > Kaj rad delam?
 - > Kateri so moji talenti in spretnosti?
 - > Kaj je v življenju zame najbolj pomembno? Kaj cenim?
 - > Kdo je moj vzornik in zakaj?
 - > Katere situacije, okoliščine in delovne vloge me privlačijo?
 - > Kateri delovni pogoji in dogovori mi ustrezajo?
 - > Kaj bi rad počel po zaključku srednje šole?
 - > Kaj me skrbi v zvezi z nadaljevanjem poklicne poti?
 - > Kdo me lahko podpira pri kariernih odločitvah in komu se lahko zaupam?
 - > Kakšne so moje delovne izkušnje?
 - > Kaj bi rad počel v življenju?
 - > Kaj bi rad dosegel?
- > Prevezmi odgovornost za svoje odločitve.
- > Zastavi si čim bolj jasne karierne cilje. Izberi primeren program, izbirne vsebine in interesne dejavnosti.
- > Bodi radoveden, ohrani veselje do učenja in pridobivaj znanje. Delodajalce zanima, v čem si boljši, drugačen kot drugi.
- > Nauči se učiti se.
- > Spoznavaj poklice. S starši, sorodniki in drugimi odraslimi se pogovarjaj o njihovem poklicu in delu. Obišči jih na delovnem mestu. Razmisli, kako bi ti doživljal tako delo ali poklic.
- > Spoznavaj svoj kraj in ustanove, obrtne delavnice in podjetja, ki so v tvoji bližini.

- > Že v času šolanja opravljaj različna dela zunaj šole. Preskusi se kot prostovoljec.
- > Prijavi se za izmenjavo dijakov v tujini. S tem boš navezal dragocene stike s kolegi v tujini, ki ti lahko koristijo v poznejši karieri. Ne pozabi na dokument Europass mobilnost.
- > Poskušaj se v učenju različnih jezikov, ki ti bodo omogočili mednarodne izmenjave in stike s tujino.
- > Prijavi se za opravljanje prakse v tujini. Morda bo prav podjetje, v katerem boš opravljal prakso, tvoj prvi delodajalec.
- > Sistematično zbiraj dokazila o dosežkih v času šolanja. Izdeluj mapo učnih dosežkov. To je tvoj prvi portfolio, v katerem boš dokumentiral svojo kariero. Uporabna zadeva, če te zanima študij v tujini, in koristno za pridobitev štipendije. Priprava na razgovor za službo.
- > Izdelaj svoj življenjepis Europass. V prihodnosti bo to sestavni del tvoje prijave na delovno mesto.
- > Pri delodajalcu se pri opravljanju praktičnega usposabljanja z delom izkaži. Morda bo v tem podjetju tvoja prva služba.
- > Že v tretjem letniku se pozanimaj, kaj moraš storiti, da boš na poklicni maturi lahko opravljal izpit iz dodatnega predmeta. S tem si razširiš možnosti za nadaljevanje študija – tudi na univerzitetni stopnji.
- > O prehodu iz srednje šole v zaposlitev ali nadaljnje izobraževanje preberi knjižico, dostopno na spletnem naslovu http://srednja.pksola.si/www/files/zaposlitev_ali_studij.pdf.
- > Izkoristi odprti kurikulum, izbirno ponudbo šole.
- > Zapisuj svoje izkušnje in znanje, ki ga pridobiš zunaj šole. Pripomoček Nefiks ti je na voljo na spletni strani <http://www.nefiks.si/>.

- > Sledi svojim željam ter naredi vse in še več, da se ti bodo uresničile!

VSEŽIVLJENJSKA KARIERNA ORIENTACIJA V SREDNJIH ŠOLAH

Dijaki se za vodenje kariere v srednjih šolah usposablja v skladu z izbranim programom pri pouku in s prakso (če jo imate). Če zaključujete izobraževalno pot in se želite zaposliti, je predvsem pomembno, da pravočasno pridobite veščine za vstop na trg dela, če pa se boste izobraževali še naprej, pridobite veščine za prehod v študij. Koliko se lahko za uspešne prehode, ki vas čakajo, usposobite v času pouka, je odvisno od programov in prioritet učiteljev. Ker imajo v gimnaziji le redki predmeti v učne načrte vključenih nekaj usposabljanj za vodenje kariere, vam priporočamo, da izkoristite možnosti, ki jih ponujajo šolske svetovalne službe, karierni centri in druge ustanove.

ŠOLSKA SVETOVALNA SLUŽBA

Šolska svetovalna služba ponuja dijaku (in staršem) pomoč pri učenju in vodenju kariere. Pri tem sodeluje z učitelji in razredniki ter različnimi strokovnjaki in ustanovami. Nekaj usposabljanja je vključenega v urnik: prvo in drugo leto ima oddelek najmanj po dve šolski uri vsebin vodenja kariere letno, v tretjem letniku tri in četrtem štiri. Večina storitev je na voljo, če jih potrebuješ.

V šolski svetovalni službi lahko:

- > pridobiš informacije o šoli;
- > se ob vpisu pogovoriš s šolskim svetovalnim delavcem;
- > se z njim posvetuješ ob prepisu, ponavljanju letnika, predčasnem izstopu iz šole ipd.;
- > izveš, kako se učiti, in poiščeš pomoč, če imaš težave pri učenju;
- > poiščeš informacije o nadaljnjem izobraževanju, štipendiranju in

- trgu dela;
- > se pogovoriš o izbiri študija;
- > poiščeš pomoč pri vpisu v terciarno izobraževanje;
- > povabiš starše, da se skupaj udeležite predavanj s področja vodenja kariere.

Poleg tega pa:

- > se informiraš in posvetuješ o prilagoditvah šolanja (se posvetuješ o oblikovanju individualiziranega programa, če imaš posebne potrebe; o pedagoški pogodbi zaradi bolezni ali drugih posebnosti; o dodelitvi statusa športnika, mladega raziskovalca, kulturnika ipd.);
- > poiščeš pomoč, če si v stiski oziroma imaš osebne, družinske, zdravstvene ali druge težave;
- > se dogovoriš o testiranju glede nadarjenosti.

DIJAK S POSEBNIMI POTREBAMI

Prilagoditev šolanja je opredeljena v dokumentih, ki urejajo status osebe s posebnimi potrebami in status invalida. Prilagoditve, kot so denimo prilagojeno ocenjevanje, podaljšan čas pisanja preizkusov znanja, prilagojena gradiva, spremljevalec in tolmač znakovnega jezika, so opredeljene z individualiziranimi programi ali pedagoško pogodbo.

Prporočila za učitelje

- > Z dijakom in starši se pogovorite o prilagoditvah glede učenja.
- > Sodelujte pri pripravi, izvedbi in spremljanju individualiziranega programa.
- > Pri pomoči dijaku sodelujte z drugimi učitelji, s šolsko svetovalno službo in drugimi strokovnjaki.

- > Podpirajte dijakove močne plati in mu bodite v oporo pri doseganju ciljev.
- > Dijakom z okvaro vida omogočite dostop do elektronskih virov in pisnih gradiv.

PREHOD V NADALJNJE IZOBRAŽEVANJE

Po končani srednji šoli se mladi zaposlite ali se odločite za nadaljevanje šolanja v drugi srednji šoli ali na terciarni stopnji izobraževanja.

O programih in vpisu v srednjo šolo izveš vse na spletni strani MIZŠ: <http://www.mizs.gov.si/>.

Koristne informacije ti ponuja tudi spletna stran <http://www.dijaski.net/>.

Višjih šol in fakultet, ki izvajajo številne programe, je v Sloveniji veliko. Pomembno je, da si o želenem programu, vpisnih pogoji, pogojih študija, možnostih zaposlitve itd. dobro obveščen. Informacije o višjih šolah dobiš na spletni strani <http://www.studij.si/visje-sole.html>, o vpisu na višje šole pa na <http://vps.vss-ce.com/VPS/>.

Informacije o visokih strokovnih šolah in fakultetah so dostopne na spletnih straneh:

- > Univerza v Ljubljani: <http://www.uni-lj.si/>
- > Univerza v Mariboru: <http://www.um.si/Strani/default.aspx>
- > Univerza na Primorskem: <http://www.upr.si/>
- > Univerza v Novi Gorici: <http://www.ung.si/sl/>

Vse o vpisu izveš na spletnih straneh vpisnih služb.

Vsaka višja šola, fakulteta ali univerza ima svojo spletno stran. Poiščeš jo tako, da v spletni brskalnik vtipkaš ime šole.

Želena šola obišči. Najlažje boš vanjo vstopil februarja, v času informativnih dni. Vprašaj vse, kar te zanima: vpisni pogoji, program, tuji jeziki, zahtevnost šole, pogoji za učenje in šport, interesne dejavnosti, ekskurzije, terensko delo, praksa, mednarodne izmenjave, uspeh ob zaključku šolanja, zaposljivost poklica, učna pomoč, prilagoditve pouka, če ima dijak posebne potrebe itd.

Za spoznavanje poklicev in poti izobraževanja priporočamo spletno stran <http://www.mojaizbira.si/>.

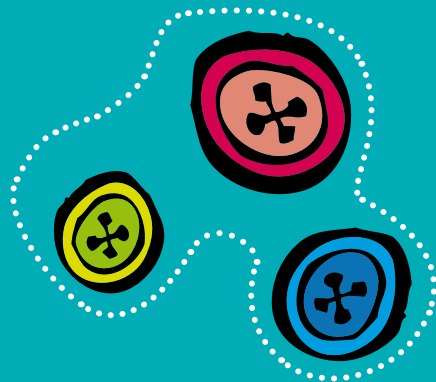
Veliko informacij o poklicih in trgu dela je na voljo na spletnih straneh Zavoda za zaposlovanje: <http://www.ess.gov.si/>. Priporočamo storitev Svetovanje.

Odločitev za nadaljnje izobraževanje je za nekatere lahka, za druge težja. Pogovor s svetovalcem za karierno orientacijo ti lahko zelo pomaga. Na voljo so v vsakem večjem kraju v kariernih centrih. Najbližjega poiščeš na spletni strani Zavoda RS za zaposlovanje. Svetovalec ti bo predstavil, kaj je zate pomembno pri odločanju o poklicu in nadaljnjem izobraževanju. Na tako svetovanje se je treba predhodno naročiti. V centru so na voljo različna informativna gradiva o poklicih, šolah, štipendijah in možnostih zaposlovanja. Uporabljaš lahko tiskana, multimedijska in druga informativna gradiva ter nekatere interaktivne pripomočke. Za lažje odločanje sta na voljo elektronski vprašalnik o poklicni poti ter program Kam in kako, ki pomaga določiti poklicne interese.

Dijak, ki ima dodeljen status dijaka s posebnimi potrebami, ima prilagoditve pri vpisnem postopku na študijski program.

MLADOSTNIK

med 15. in 19. letom,
ki se ne šola redno

Tanja Vilič Klenovšek, Darja Zaviršek

»Ne učimo se za šolo, marveč za življenje.«

Seneka

Mladim, starejšim od 15 let, ki zaradi različnih okoliščin niste vključeni v redno šolanje, priporočamo, da razmišljate o sebi in svoji poklicni poti.

SPLOŠNA PRIPOROČILA

- > Odpovori si na vprašanja:
 - > Kdo sem in kaj rad delam?
 - > Kateri so moji talenti in spretnosti?
 - > Katere so moje glavne vrednote?
 - > Katere situacije, okoliščine in delovne vloge me privlačijo?
 - > Kateri delovni pogoji in dogovori mi ustrezajo?
 - > Kaj bi rad počel v življenju?
- > Prevzemi odgovornost za svoje odločitve.
- > Zastavi si čim bolj jasne karierne cilje.
- > Bodi radoveden, ohrani veselje do učenja, pridobivaj znanje. Delodajalce zanima, v čem si boljši, drugačen kot drugi.
- > Nauči se učiti se.
- > Spoznavaj poklice. S starši, sorodniki in drugimi odraslimi se pogovarjaj o njihovem poklicu in delu. Obišči jih na delovnem mestu. Razmisli, kako bi ti doživljal tako delo ali poklic.
- > Spoznavaj svoj kraj in ustanove, obrtne delavnice in podjetja, ki so v tvoji bližini.
- > Preskusi se kot prostovoljec.
- > Izdelaj svoj življenjepis Europass. V prihodnosti bo to sestavni del tvoje prijave na delovno mesto.

PRIPOROČILA ZA VKLJUČITEV V PROGRAME IN PROJEKTE

Če nisi vključen v redno šolanje, so ti na voljo različni brezplačni programi in projekti, ki ti pomagajo pridobivati nove izkušnja in znanje za zaposlitev ali vključitev v izobraževanje:

- > **Program PUM – Projektno učenje za mlajše odrasle:**
program je namenjen mladim med 15. in 25. letom, ki ste brez izobrazbe, poklica in zaposlitve. Program izvajajo usposobljeni mentorji PUM, ki vam pomagajo, da se uspešno spopadete s težavami, ki vas ovirajo pri tem, da bi se šolali ali bili zaposleni (težave, kot so odnosi v družini, slaba samopodoba, odvisnost, socialne stiske, neopredeljeni poklicni interesi idr.). Cilji programa so spodbujanje k nadaljevanju šolanja, krepitev pozitivnih izobraževalnih izkušenj, pomoč pri izdelavi poklicne strategije. Vključenost v program je brezplačna in prostovoljna. Traja od treh mesecev do enega leta (dolžina posamezne vključitve je odvisna od potreb udeleženca). V programu PUM je velik poudarek na projektnem delu, skozi katerega mladi odkrivete svoje interese, spoznate različne poklice in izobraževalne programe, pridobivate novo znanje in izkušnje. V Sloveniji deluje 11 skupin PUM : v Ljubljani, Celju, Slovenj Gradcu, Kopru, Ajdovščini, Novem mestu, Tolminu, Mariboru, Murski Soboti, Zagorju in Radovljici. Kontaktne podatke o izvajalcih programa PUM najdete na spletnem naslovu <http://www.acs.si/pum/>.

Mentorji PUM ti sporočajo: »Če si odštekan, se pridi vštekat!«
»Vštekaš« se lahko kadar koli med šolskim letom.

- > Različne poklicne in druge izkušnje lahko pridobiš s prostovoljnimi delom v Sloveniji ali v evropskih državah. Za informacije se obrni na Slovensko filantropijo: <http://www.filantropija.org/>. Za pridobitev prostovoljnega dela v evropskih državah ti pomaga Zavod BOB, prek Evropske prostovoljske službe – European Voluntary service – EVS. Več informacij boš našel na spletnem naslovu <http://www.evs.si/sl>.
- > Zavod BOB (<http://www.zavod-bob.si/>) s sedežem v Ljubljani za mlade nad 15. letom organizira tudi druge brezplačne delavnice

in projekte, ki ti pomagajo pri načrtovanju poklicne kariere in nadaljnjega izobraževanja.

- > Koristen je lahko tudi Nefiks, ki je brezplačna knjižica, v katero lahko vpišeš svoje znanje in izkušnje, ki si si jih že ali si jih še boš pridobil zunaj šole: ideja za knjižico je zrasla iz spoznanj, da se mladi učite v različnih življenjskih situacijah, da pri tem pridobivate dragocene življenjske izkušnje (kompetence), ki so lahko uporabne in prenosljive v zaposlitev in nadaljnje izobraževanje. Zato si pogledaj spletno stran <http://www.nefiks.si/>, kjer boš našel še več informacij o tej možnosti ter tudi brezplačno elektronsko obliko za zapis tvojega znanja in izkušenj. Pri vpisovanju aktivnosti je zlasti pomembno, da se potrudiš in ustrezno opišeš pridobljene kompetence, saj je to tisto, kar delodajalce najbolj zanima. Ne zanima jih toliko, kaj je posameznik delal – čeprav je tudi to lahko zanimivo –, ampak kaj od tega nekdo zares zna!

O teh in drugih možnostih se lahko pozanimas:

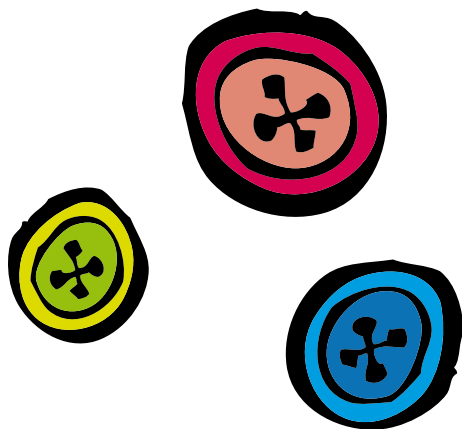
- > v kariernih središčih (glej spletno stran Zavoda za zaposlovanje);
- > v svetovalnih središčih za izobraževanje odraslih – središčih ISIO: <http://isio-acs.si>;
- > v mladinskem centru v tebi najbližjem kraju, kontakte najdeš na spletnem naslovu <http://www.mladi-in-obcina.si/index.php/mladinske-organizacije/mladinski-centri>;
- > na različnih brezplačnih telefonskih številkah, kot so TOM – telefon za otroke in mladostnike – 116111 (<http://www.e-tom.si/>), MISSS – mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije - 01 510 16 70 ali 01 510 16 75 (<http://www.miss.org/>) itd.

Informacije o možnostih zaposlitve lahko dobiš na naslednjih naslovih:

- > na Zavodu za zaposlovanje (objave o prostih delovnih mestih so tudi na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve ali <http://www.poisaidelo.si/>);
- > na spletnem portalu »moja zaposlitev«: (<http://www.moja.zaposlitev.si>);
- > na spletnem portalu »moje delo«: (<http://www.mojedelo.com/>).

Priporočila za mlade s posebnimi potrebami

Med mladimi, ki med 15. in 19. letom niste vključeni v redno šolanje, ste tudi mladi s posebnimi potrebami, ki ste končali osnovno šolo s prilagojenim programom. Nekateri ostanete po končani šoli doma do 18. leta, potem pa uveljavite pravico, da se vključite v varstveno-delovne centre, ki so organizirana oblika varstva za ljudi s posebnimi potrebami. Ob tem lahko pridobite status invalida, s čimer ste upravičeni do nadomestila za invalidnost.

ŠTUDENT

Pri sprejemanju odločitev za nadaljnjo karierno pot in uspešen prehod na trg dela po zaključku izobraževanja so pomembni aktivno vključevanje v študijski proces, obštudijske in druge dejavnosti, spoznavanje zaposlitvenih možnosti in pridobivanje veščin iskanja zaposlitve. Tako pridobiš veliko izkušenj in znanj, spoznaš in razvijaš svoje sposobnosti in interese, kar ti pomaga, da lažje sprejmeš odločitev o nadaljnji karieri.

Z znanjem in pridobljenimi veščinami vodenja kariere se boš po zaključku študija znal bolje vključiti v trg dela ter se odzvati na njegove spremembe in potrebe, ki jih povzročajo globalizacija, nenehni tehnološki napredek in gospodarske spremembe.

PRIPOROČILA ŠTUDENTU

- > Že na začetku študija si zastavi svoje kratko- in dolgoročne karierne cilje.
- > Aktivno in redno študiraj. Študij je temeljna dejavnost in odgovornost vsakega študenta, zato se od tebe pričakuje aktivna vključenost v študijski proces in redno izpolnjevanje študijskih obveznosti. Redna prisotnost in zavzetost pri vseh študijskih obveznostih ti omogočata pridobivanje in nadgradnjo specifičnih, znanstvenoraziskovalnih znanj izbranega študijskega področja. Tvoji profesorji niso samo ustvarjalci in posredniki najnovejših znanj stroke, so tudi prenašalci pomembnih generičnih kompetenc in tisti, ki ti lahko odpirajo vrata pri vzpostavljanju pomembnih profesionalnih mrež. Vse to pa so tiste prednosti, ob znanstvenoraziskovalnih, ki te bodo na trgu dela naredile prepoznavne v množici s podobno izobrazbo.
- > Povezuj se in mreži. Svojo socialno mrežo si ustvarjaš z aktivnim članstvom v strokovnih društvih, združenjih, z udeležbo na posvetih in konferencah, na poslovnih dogodkih, zabavah, zaposlitvenih sejmih, s prostovoljnimi delom v organizacijah, s članstvom v alumni klubih in drugih združenjih. Spremljaj objave podjetij, ki vedno pogosteje iščejo nove sodelavce prek družabnih omrežij.

- Vključi se v študijsko prakso in druge aktivnosti, ki ti omogočijo prenos teoretičnega znanja v prakso. Med prakso pridobivaš različna znanja in veščine (komuniciranje, delovne navade, timsko delo, organizacijske sposobnosti), ki ti pomagajo pri zaposlovanju. Informacije o študijskih praksah ponujajo koordinatorji študijskih praks na vsaki fakulteti/akademiji.
- Predlagaj profesorju, da bi opravljal seminarsko, diplomsko, magistrsko nalogo na konkretnem primeru iz prakse. V sodelovanju z delodajalci spoznavaš delovno okolje in krepiš vezi.
- Pridobi si mednarodne izkušnje s študijsko izmenjavo, prakso ali poletno šolo. Spoznal boš novo okolje in kulturo ter razširil mrežo poznanstev. Okrepil boš znanje tujih jezikov. Take izkušnje povečujejo tvojo samostojnost in neodvisnost ter dvigujejo samozavest. Informacije poišči v mednarodni pisarni na svoji šoli.
- Vključi se v obštudijske dejavnosti (tutorstvo, društva, prostovoljstvo itd.), razvijaj hobije, spoznavaj lokalno okolje, vključuj se v projekte društev in klubov ter v projekte študentske organizacije. Seznam različnih združenj je na voljo v zadnjem poglavju – med koristnimi povezavami.
- Vključi se v dodatno izobraževanje (tečajji, seminarji, delavnice itd) ter pridobi dodatna znanja in veščine, na primer javno nastopanje, poslovni bonton, računalniška izobraževanja, tehnike učinkovitega učenja, znanje tujega jezika. Pridobivaj komunikacijske spretnosti in spretnosti nastopanja ipd.
- Bodi radoveden, spremljaj novosti na svojem strokovnem področju (objave na spletni strani šole, strokovne konference, okrogle mize, posveti, branje strokovne literature).
- Pridobljena znanja, delovne izkušnje, dosežke, projekte ter delovanja v različnih študijskih in obštudijskih dejavnostih redno beleži. Zbiraj reference, potrdila in jih vključi v karierni portfolio. Karierni portfolio je tvoja oseba mapa, ki ti bo v pomoč pri sledenju in evalvaciji aktivnosti, pripravi življenjepisa in osebne predstavitve ter pri načrtovanju nadaljnje karierne poti. Med najbolj razširjenimi oblikami beleženja in priznavanja neformalno pridobljenega izobraževanja je orodje Nefiks. Delovne izkušnje, pridobljene

s študentskim delom, lahko beležiš s pomočjo e-Študentskega servisa – Moje izkušnje.

- > Raziskuj zaposlitvene možnosti. Vključi se v delavnice o pripravi pisnih, osebnih in inovativnih predstavitev potencialnim delodajalcem. Karierni centri organizirajo predstavitve delodajalcev na fakultetah/akademijah in obiske v delovna okolja, kjer jih lahko spoznaš. Na predstavitev bodi aktiven – pripravi vprašanja in sodeluj v razpravi, potencialnim delodajalcem oddaj svoj življenjepis in se jim predstavi.
- > Priložnosti za delo si lahko ustvariš sam – za realizacijo svoje podjetniške ideje imaš na voljo univerzitetne podjetniške inkubatorje ter druge oblike podjetniških spodbud in povezovanj. Kljub pomenu pridobivanja različnih delovnih izkušenj že v času študija pa mora ostati zaključek študija na prvem mestu.

Na večini samostojnih visokošolskih zavodov in nekaj višjih šolah v Sloveniji so vzpostavljeni karierni centri. Karierni centri študentom ponujajo:

- > informacije o študijskih programih;
- > informacije o zaposlitvenih možnostih diplomantov in stanju na trgu dela;
- > individualno in skupinsko študijsko in karierno svetovanje;
- > možnost pridobivanja zaposlitvenih in drugih veščin, ki jih študenti in diplomanti potrebujejo za vstop na trg dela;
- > objavo prostih delovnih mest.

Nekateri zagotavljajo tudi informacije o štipendijah, podjetništvu, organizirajo karierne dneve, delavnice, obiske študentov v bodoča delovna okolja, predstavitve delodajalcev ipd.

ŠTUDENT S POSEBNIMI POTREBAMI

Status študenta s posebnimi potrebami lahko pridobi študent, ki ima določeno stopnjo invalidnosti ali je trajno bolan, pa tudi študent, ki ima status športnika, umetnika ali kulturnika. Enotnih

pravil za dodelitev statusa ni, zato se za več informacij obrni na komisijo za študijske zadeve na visokošolskem zavodu, kjer študiraš. Študentu s posebnimi potrebami so omogočene ustrezne prilagoditve postopkov in študijskega procesa, ki mu zagotavljajo enakopravno sodelovanje v postopkih ter zagotavljanje pravic in dostopnost do informacij, ki so na voljo javnosti. Statuti in pravilniki visokošolskih zavodov določajo pogoje za dodeljevanje statusa študenta s posebnimi potrebami in splošne pravice ter prilagoditve študijskega procesa. Prilagoditve so individualizirane, usmerjene k usklajevanju individualnih potreb študenta z značilnostmi študijskega programa (vsebin in izvajanja). V sodelovanju z invalidskimi organizacijami se lahko zagotavljajo tudi fizična pomoč in prevozi.

Priporočila:

- › V študentskem referatu se seznanj s pravnimi akti, v katerih so določeni pogoji za dodelitev statusa študenta s posebnimi potrebami ter pravice in prilagoditve študijskega procesa.
- › Če si študent s posebnimi potrebami, lahko poiščeš podporo pri vpisu in uvajanju v študijski proces ter se dogovoriš o prilagoditvah študijskega gradiva znotraj tutorskega sistema (tutorstvo za študente s posebnimi potrebami) ali se obrneš na pooblaščen osebo za študente s posebnimi potrebami.
- › Lahko se obrneš na Društvo študentov invalidov Slovenije, ki deluje v Ljubljani in Mariboru. Ponujajo informacije o študiju (vpis, študijski pogoji, dostopnost, prilagoditve, študijske obveznosti in napredovanje v višji letnik), bivanju, osebni asistenci, prevozu in pravni pomoči (pravice in ugodnosti).
- › Za dodatne informacije poišči pooblaščen osebo za študente s posebnimi potrebami na akademiji ali fakulteti, na kateri študiraš ali bi želel študirati, ali pa se obrni na karierni center.

Karierni centri ponujajo študentom podporo pri sprejemanju odločitev o nadaljnji študijski poti in pomoč ob prehodu v zaposlitev (priprava pisne predstavitve, priprava inovativne predstavitve delodajalcu itd.). Študentu omogočajo individualno karierno svetovanje, zagotavljajo podporo pri izbiri študija in podporo ob uvajanju v študijski proces ter pomoč pri

pripravi kariernega načrta. Organizirajo brezplačne delavnice za pridobivanje dodatnih znanj, obiske delovnih okolij in predstavitve delodajalcev.

PRIPOROČILA PROFESORJEM

Študenti so glede usposobljenosti za načrtovanje poklicne poti zelo raznoliki. Nekateri so izbrali študijski program trdno odločeni, da jih pripelje do zelenega poklica, drugi svojo poklicno pot šele iščejo. Pri izobraževanju in vstopu na trg dela ste jim profesorji lahko v veliko pomoč. Študente usposablajte za vodenje kariere prek vsebin študijskega programa in z načinom dela.

- Študente spodbujajte k aktivnemu sodelovanju v študijskem procesu. Spodbujajte jih, naj v času študija pridobijo znanje ter ustrezne splošne in strokovno specifične kompetence.
- Obveščajte jih o obštudijskih dejavnostih in jih spodbujajte, naj se vključijo v različne projekte, se prijavijo na natečaje za praktične seminarske in diplomske naloge ter na razpise za inovacije, se včlanijo v strokovna društva ter se udeležujejo seminarjev in konferenc.
- Ozaveščajte jih o pomenu povezovanja s podjetji in potencialnimi delodajalci že v času študija. Študentom zagotovite podporo pri navezovanju stikov s podjetji, kadrovskimi službami in razvojnimi oddelki ter jih povežite s koordinatorji praktičnega usposabljanja. Obvezna študijska praksa naj bo le vstopna točka za prenos akademskega znanja v prakso. Pridobivanje praktičnih izkušenj in kompetenc v podjetju naj se ne konča z zaključkom obvezne prakse. Spodbujajte pri študentih proaktivnost, samoiniciativnost in odgovornost.
- S kariernimi centri se lahko dogovorite za predstavitve podjetja/organizacije/ustanove, ki je za študente vašega študijskega programa posebej zanimiva.

- › S študenti obiskujte podjetja/organizacije/ustanove, da bodo spoznali realno delovno okolje, različne dejavnosti, tehnologijo, proizvode itd., kadrovske politike in pričakovanja delodajalcev do mladih diplomantov. Z obiskom delovnega okolja študenti dobijo vpogled v neposredno prakso, ob tem preverjajo svoje interese, usklajujejo strokovna in poklicna pričakovanja ter razmišljajo o različnih alternativah znotraj strokovnega področja. V študijski proces vključujte čim več vsebin in oblik dela, ki študentom zagotavljajo boljše razumevanje dejanskega delovnega okolja in njegovih pričakovanj.
- › Z avtoriteto in postavljanjem pozitivnega vzora spodbujajte zavest ter razmišljanje o pomenu vseživljenjske kariernе orientacije in aktivnega načrtovanja posameznikove kariere. V študijski proces vključite vsebine razvijanja kompetence za vodenje kariere za boljšo zaposljivost in vključevanje na trg dela. Pri tem lahko sodelujete s kariernimi svetovalci.
- › Promovirajte študijske programe ob različnih dogodkih, namenjenih povezovanju med delodajalci in akademskim okoljem. Predstavite delodajalcem novosti v študijskih programih in ravnih izobrazbe ter jih obveščajte o ključnih strokovnih kompetencah, ki jih študent pridobi ob zaključenem študijskem programu. Podjetjem predstavite možnosti interdisciplinarnega povezovanja znanj in strokovnih področij, ki so lahko ključni element v konkurenčnosti podjetja.

PRIPOROČILA DELODAJALCEM

Delodajalci lahko kadre, ki jih potrebujete, poiščete na trgu dela, lahko pa jih spoznavate in podpirate že med izobraževanjem. Tako bodo dijaki in študenti ob koncu šolanja v večji meri usposobljeni tako, kot pričakujete. Olajšali jim boste prehod iz izobraževanja v delo.

- Predstavite organizacijo na fakulteti/akademiji/visoki šoli. Za pomoč pri organizaciji predstavitve se lahko obrnete na karierni center.
- Povabite študente v delovno okolje, kjer jih boste seznanili z delom, zaposlitvenimi možnostmi, potekom izbire kadrov in nasveti za izboljšanje zaposljivosti že v času študija. S tem boste po zaključku študija pridobili strokovnjake, ki imajo formalna in neformalna znanja, ki jih iščete, ter ki poznajo vaše področje dela.
- Povežite se s predstavniki fakultet/akademij/visokih šol in vzpostavite sodelovanje. Študenta povabite na prakso in mu omogočite spoznavanje strokovnega področja. Študent bo okreplil vaš tim in delovni proces. Lahko prispeva inovativne ideje za optimizacijo delovnega procesa oziroma produkta.
- Delodajalci se udeležite strokovnih srečanj, kjer boste izvedeli aktualne novosti na področju stroke in pridobili informacije o izobraževanju strokovnjakov, ki jih potrebujete. Sporočajte svoje potrebe in dajte teoretikom povratne informacije o izkušnjah iz prakse, ki jim bodo pomagale pri uskladitvi programov izobraževanja s potrebami trga dela.
- Če je mogoče, študentu priznajte znanje in spretnosti, ki jih je med študijem pridobil s sodelovanjem v različnih projektih, s študentskim in prostovoljnim delom ter z aktivnim vključevanjem v neformalna izobraževanja.
- Največ ukrepov aktivne politike zaposlovanja (APZ) se nanaša na ciljno skupino mladih od 15 do 29 let. Z vključitvijo v ukrepe APZ ste oproščeni določenih finančnih obveznosti oziroma imate priložnost za subvencionirano zaposlitev kandidata. Izkoristite programe in zaposlite mladega diplomanta, ki bo prinesel sveže znanje in energijo. Aktualni programi za delodajalce so na spletni povezavi http://www.ess.gov.si/delodajalci/financne_spodbude/razpisi.

PREHODI NA NADALJNI KARIERNI POTI

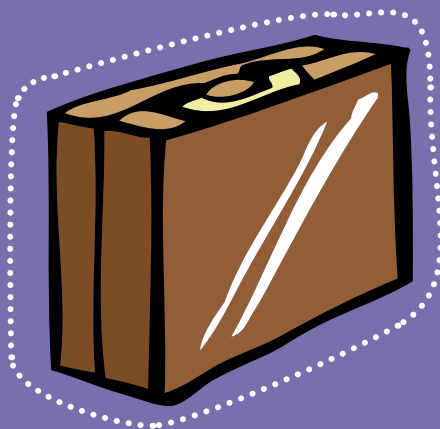
Po končanem študiju se lahko zaposliš, se še naprej izobražuješ ali se izobražuješ ob delu. Informacije lahko pridobiš v kariernih centrih, ki jih najdeš na spletnih straneh posameznih visokošolskih zavodov.

- > Univerza v Ljubljani: www.kc.uni-lj.si
- > Univerza v Mariboru: <http://www.kc.uni-mb.si>
- > Univerza na Primorskem: <http://www.upr.si/index.php?page=static&item=26>
- > Univerza v Novi Gorici: <http://www.ung.si/sl/karierni-center>
- > Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu: <http://www.fis.unm.si/si/studij-na-fis/karierni-center>
- > Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici: <http://evro-pf.si/dejavnosti/karierni-center-2>
- > Fakulteta za dizajn, pridružena članica Univerze na Primorskem: <http://www.fd.si/studij/karierni-center>
- > Fakulteta za državne in evropske študije: <http://www.fds.si/studenti/karierni-center>
- > Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici: <http://www.fuds.si/si/fuds/karierni-center>
- > GEA College – Fakulteta za podjetništvo: <http://gea.gea-college.si/vsp/deska2009/kariernicenter/kariernicenter.htm>
- > Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije: <http://www.mfdps.si/povezovanje/karierni-center>
- > Visoka šola za tehnologijo polimerov: <http://www.vstp.si/1/ob-studiju/karierni-center-vstp.aspx>
- > Visoka šola za upravljanje in poslovanje Novo mesto: http://vsup.vs-nm.si/sl/karierni_center
- > Alma Mater Europaea – Evropsko središče Maribor: http://almamater.si/index.php?option=com_content&view=article&id=577&Itemid=190&lang=sl

- > DOBA Fakulteta za uporabne in poslovne študije Maribor:
<http://www.fakulteta.doba.si/si/fakulteta-in-studij/center-za-svetovanje/karierno-svetovanje>
- > Fakulteta za komercialne in poslovne vede: <http://www.fkpv.si/?viewPage=882>
- > Fakulteta za medije: <http://www.fame.si/center-za-svetovanje>
- > Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu:
<http://www.fos.unm.si/si/studij/karierni-center>
- > IBS Mednarodna poslovna šola Ljubljana: <http://www.ibs.si/index.php/sl/svetovanje-o-razvoju-kariere>

ODRASLI

Posamezniki se v odraslem obdobju na svoji karierni poti spopadate z različnimi izzivi in preživljate različna obdobja. Kariera ni vedno vertikalno napredovanje, veliko pogosteje gre za horizontalne premike. Karierna pot je vseživljenjska in polna izzivov. Menjujejo se obdobja, ko ste zaposleni, brezposelni, se izobražujete ob delu, menjujete poklic ali delovno mesto ali se upokojite.

MOŽNOSTI IZOBRAŽEVANJA

Tanja Vilič Klenovšek, Darja Zaviršek

»Ne pustite, da vas učenje vodi le v znanje, naj vas vodi v dejanja.«
Jim Rohn

Pri odraslih na potrebo po razvoju kompetence vodenja kariere vplivajo številne spremembe, s katerimi se danes srečujejo na trgu dela in v delovnem procesu v organizacijah.

V različnih življenjskih obdobjih potrebujete odrasli znanje in spretnosti za različne vloge:

- > za delo in razvoj kariere;
- > za osebni razvoj, družinsko življenje in prosti čas;
- > za aktivno družbeno delovanje in sodelovanje v različnih socialnih mrežah.

Pri razmisleku o karieri vam lahko pomagajo naslednja vprašanja:

- > Kaj si želim delati?
- > Kaj sem v življenju pridobil (znanje, kompetence) v šoli, pri delu, v prostem času ipd.?
- > Kaj me pri delu motivira? Kaj mi je pri delu pomembno? katerim vrednotam sledim pri delu?
- > Opredelite ovire na karierni poti in razmislite, kako bi jih lahko premagali?
- > Pozanimajte se o možnostih testiranja interesov, sposobnosti, komunikacijskih spretnosti ipd., ki vam bodo pomagali pri samospoznavanju.
- > Pozanimajte se o možnostih svetovanja za načrtovanje in vodenje kariere ter za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje.

Odrasli se pri načrtovanju in vodenju kariere srečujete z različnimi ovirami, pa tudi spodbudami, odvisno od delovnih in življenjskih okoliščin v določenem obdobju življenja. Z večjimi ovirami se praviloma srečujete ženske, saj se od vas pričakuje, da boste vsaj toliko časa namenile neplačanim obveznostim v gospodinjstvu in v okviru skrbstvenega dela kot plačanemu delu. Družbena pričakovanja vplivajo na lastna pričakovanja, zato družinsko življenje in materinstvo za nekatere ženske pomenita prekinitev karierni poti. To velja za posameznice vseh socialnih slojev, še zlasti pa za tiste, ki izhajajo iz tradicionalnih okolij ali etničnih manjšin, v katerih se za ženske ne pričakuje, da razvijajo spretnosti in znanja, ki niso vezana na družinske obveznosti. Zato potrebujete ženske pogosto več podpore pri načrtovanju kariere in nadaljnjem usposabljanju kot moški, pomembno je, da vztrajate in se nenehno izpopolnujete.

Tudi za odrasle z različnimi fizičnimi in drugimi osebnimi ovirami v svojem življenju (slepi in slabovidni, gluhi in naglušni idr.) sta načrtovanje in vodenje kariere lahko oteženi, ne pa tudi nemogoči. Prav tako mladi, ki ste obiskovali osnovno šolo s prilagojenim programom, pogosto težko vstopate v zaposlitev, vendar pa velja, da se tudi za vas možnosti v družbi vse bolj odpirajo.

Prehod v izobraževanje

Nova znanja lahko odrasli pridobite z vključitvijo v različne izobraževalne programe. **V formalnem izobraževanju odraslih** si pridobite javnoveljavno izobrazbo (spričevalo s stopnjo izobrazbe), poklicno kvalifikacijo ali drugo javnoveljavno listino. Formalno izobraževanje odraslih je organizirano na vseh stopnjah šolskega sistema: od osnovnošolskega, prek srednješolskega, višješolskega, visokošolskega do univerzitetnega in diplomskega.

Neformalno izobraževanje odraslih vam omogoča pridobivanje, posodabljanje in poglobljanje znanja, spretnosti in kompetenc na različne načine – v tečajih, seminarjih, delavnicah (tečaji računalništva, tečaji tujih jezikov, delavnice za strokovno usposabljanje idr.). Ta izobraževanja so različno dolga. Trajajo od nekaj ur do več dni ali tudi mesecev, na koncu pa ne pridobite javnoveljavne listine, temveč potrdilo o vključitvi v izobraževanje

in/ali opis znanj, ki ste si jih pridobili. Poleg tega lahko v postopkih priznavanja znanja in izkušenj pridobite certifikat, na primer nacionalne poklicne kvalifikacije, ali le zapis, popis znanja v obliki mape učnih dosežkov (portfolia), mnenja o ugotovljenih kompetencah, kar lahko uveljavljate pri vključevanju v nadaljnje izobraževanje, pri zaposlovanju in razvijanju delovne kariere.

Več informacij o teh možnostih najdete na:

- › spletnem portalu o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah: <http://www.npk.si/>;
- › na spletnem portalu »vrednotenje in priznavanje neformalnega znanja – skrito znanje je zaklad«: <http://vpnz.acs.si/portal/>.

Ponudba izobraževanja za odrasle je raznovrstna in kompleksna. Za iste vsebine se ponujajo podobni in tudi različni programi, zato odrasli danes vse pogosteje potrebujete pomoč pri odločanju, katero izobraževanje je za vas tisto »ta pravo«. Usposobljeni strokovni delavci vam lahko pomagajo z informacijami in svetovalno podporo pri:

- › odločanju in izbiri programov izobraževanja;
- › raziskovanju interesov in možnosti, ki izhajajo iz vaših potreb;
- › organizaciji in načrtovanju poteka izobraževanja;
- › odpravljanju ovir med potekom izobraževanja in učenja – učnih, finančnih, osebnih in drugih ovir;
- › načrtovanju kariere na različnih točkah življenja – ob spremembah zaposlitve in izgubi zaposlitve;
- › razvijanju spretnosti za iskanje zaposlitve – priprava življenjepisa in priprava na zaposlitveni pogovor.

Za lažje odločanje med raznovrstno ponudbo programov izobraževanja in v podporo v procesu izobraževanja imate odrasli na razpolago brezplačno informiranje in svetovanje v različnih organizacijah:

- › v 14 regionalnih svetovalnih središčih za izobraževanje odraslih (središčih ISIO): kjer izkušeni svetovalci pomagajo osebno, po telefonu ali elektronski pošti; njihove kontaktne naslove najdete na spletni strani <http://isio.acs.si/sredisca/>;
- › v Kariernih centrih Zavoda za zaposlovanje izkušeni poklicni svetovalci pomagajo osebno in po telefonu;

- › na spletnem portalu poklicni kažipot za iskanje izobrazbe za pridobitev poklica ter znanj za poklic in razvoj kariere: <http://www.mojaizbira.si>;
- › na portalu e-svetovanje/svetovanje pri zaposlitvi in poklicni orientaciji: <http://apl.ess.gov.si/esvetovanje/>.

OBDOBJE ZAPOSLENOSTI

Andrej Kohont, Darja Zaviršek

*»Prava motivacija izvira iz dosežkov, osebnega razvoja, zadovoljstva pri delu in prepoznanosti prispevka posameznika.«
(Herzberg, 1987)*

Za razvoj kompetence vodenja kariere zaposlenih v organizaciji po navadi skrbi kadrovski oddelek v sodelovanju z vodji. Več kot tri četrtine organizacij uporablja mentoriranje in sodelovanje v projektne/timskem delu. Polovica ali več organizacij izvaja vključevanje v medoddelčne naloge, ki povezujejo različne dele organizacije, posebne naloge in projekte za spodbujanje učenja/usposabljanja pri delu, programe razvoja perspektivnih kadrov, programe pridobivanja izkušenj, načrtovano kroženje med delovnimi mesti in trening osebnih veščin. Manj kot polovica organizacij uporablja načrte nasledstva, računalniško podprte pakete in e-učenje, vzpostavljane socialnih mrež, formalne karierne načrte, začasne razporeditve v druge organizacije in ocenjevalne centre.

Priporočila za zaposlene

- › Za kariero ste odgovorni predvsem sami. Kariera je v vaših rokah. Priporočamo vam, da ste pri načrtovanju in vodenju kariere aktivni. Sledite svojim motivom, potrebam in željam. Razmislite, kateri so vaši interesi in kako jih lahko udejanjite v organizaciji, kjer delate.
- › Ko razmišljate o aktivnostih za razvoj kariere, se zavedajte, da nekatere lahko izvedete sami, druge v organizaciji in tretje zunaj nje.

- › Naredite nabor kariernih izbir in izzivov. Ko se človek sooči s kariernimi izbiri, je pomembno, da izbere tisto, kar resnično hoče ali ceni.
- › Samostojno ali v sodelovanju s svetovalci oblikujte svoje karierne cilje. Razmislite, kako doseči cilje, ki ste si jih zastavili. Karierni načrt zapišite. Kateri so potrebni koraki?
- › Kariere ne gredo vedno le navzgor. Včasih le prevzemite drugačne naloge na enaki ravni zahtevnosti.
- › Znanje pridobivajte in izmenjujte. Kako lahko k doseganju kariernih ciljev prispevate s samostojnim izobraževanjem, dopolnilnim usposabljanjem ali delom v tujini?
- › Povezujte se z drugimi ljudmi, mrežite se (s kolegi, strokovnjaki, mentorji, menedžerji).
- › Razmislite, ali lahko v organizaciji, kjer ste trenutno zaposleni, uresničite svoje karierne cilje. Ali sistem usposabljanja v vaši organizaciji izboljšuje možnosti za vaše napredovanje? Ali napredovanje v organizaciji temelji na delovni uspešnosti, kompetentnosti, senioriteti (napredujejo sodelavci, ki so dlje časa v organizaciji), sreči in poznanstvih? Premislite, kaj lahko storite, da boste v organizaciji napredovali. Kdo bi vas utegnil v organizaciji spodbujati in kaj bi vas lahko pri uresničevanju kariernih ciljev oviralo?
- › Spodbudite sodelavce, da vam dajo povratne informacije o vašem delu. Kritike sprejemajte konstruktivno.
- › Pozanimajte se o podpori, ki v organizaciji obstaja na področju načrtovanja in vodenja kariere ter jo izkoristite pri načrtovanju karierne poti (informiranje, svetovanje, nabor izobraževanj in usposabljanj, delavnic, seminarjev). Če te podpore v organizaciji nimate, se obrnite po pomoč zunaj organizacije: v izobraževalnih organizacijah za odrasle, na zavodih za zaposlovanje (karierna središča) ali v drugih organizacijah za karierno svetovanje.

- › Če želite karierno pot spremeniti, razmislite o svojih prednostih, ki so vam v pomoč na vaši karierni poti, in o slabostih, ki jih je smiselno odpraviti. S pomočjo sodelavcev, prijateljev, znancev in drugih oseb spoznajte delo, ki vas zanima.
- › Kakšno stopnjo izobrazbe potrebujete za zasedbo zelenega delovnega mesta? Kako in kje jo lahko pridobite? Ali je za zasedbo zelenega delovnega mesta ob ustrezni formalni izobrazbi potrebno izpolniti še kakšne druge pogoje (npr. strokovni izpit, določeno obdobje izkušenj)?
- › Oblikujte svoj strokovni življenjepis in spletno identiteto na profesionalnih socialnih omrežjih (npr. LinkedIn).

Priporočila za osebe s posebnimi potrebami

Ljudje z ovirami lahko delate na plačanih delovnih mestih in delovnih mestih, ki niso plačana, ampak le nagrjena. Za plačilo se lahko zaposlite v invalidskem podjetju (skupno okoli 140) in dobite mesečno plačilo ali pa v zaposlitvenem centru (skupno 31). Zaposlitveni centri nudijo zaposlitveno rehabilitacijo ali podporno zaposlitev za nekaj mesecev oziroma največ eno leto. Mesečno plačilo predstavlja 40 % minimalne plače, posameznik pa prejme tudi potne stroške in malico. Obstaja tudi možnost redne zaposlitve, za katero prejimate minimalno plačo. Če ste po veljavni zakonodaji pridobili »oceno invalidnosti« in prejimate od Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje nadomestilo, ne dobite plačila, ampak le nadomestilo za malico in prevoz.

Za ohranjanje delovne sposobnosti so primerni krajši (največ enoletni) programi »socialne vključenosti«, ki jih izvajajo zaposlitveni centri. Vanje se lahko vključite, če imate odločbo o nezaposljivosti, ki vam jo je izdal Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Nagrada za delo znaša do 200 EUR mesečno.

Vsi, ki ste po zakonu o družbenem varstvu nesposobni za samostojno življenje, se lahko vključite v varstveno-delovne centre, kjer znaša nagrada za delo do 100 EUR mesečno. Opravljate lahko tudi sezonsko delo pri zasebnikih in kmetih.

Vaš dostop do dela opredeljujejo različne zakonodaje glede na različne okoliščine: delovni invalidi, invalidi vojne, invalidi po zakonu o družbenem varstvu itd. Zato je pomembno, da zakonodajo poznate. Seznanite se s konvencijo Združenih narodov o pravicah invalidov, ki jo je Slovenija podpisala in ratificirala leta 2007 ter ki določa, da imajo ljudje z ovirami pravico do zaposlitve. Seznanite se z zakonom o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju (2004), ki opisuje različne oblike zaposlovanja za ljudi z ovirami. Pravico imate, da dobite delo, ki ustreza vaši stopnji izobrazbe, ne glede na svoje ovire.

Prilporečila organizacijam

Organizacija pomembno vpliva na karierno pot zaposlenega. Na posameznikovo storilnost in pripadnost organizaciji poleg skrbi za ustrezno vzdušje, kulturo in odnose odločilno vplivajo strategije kadrovanja, spremljanja in nagrajevanja ter spodbujanja profesionalnega razvoja zaposlenega.

Prilporečila delodajalcem

- > Podpora zaposlenim pri karieri krepi motivacijo, pripadnost in zavzetost sodelavcev za delo.
- > Razvoj kompetence vodenja kariere je skupna naloga sodelavca, kadrovskega oddelka in vodij.
- > Poskrbite za karierno enakost, možnosti razvoja ter vzpostavite jasen in transparenten sistem napredovanja. Odpravljajte karierne ovire, ki demotivirajo sodelavce in jih odvrtaajo od dobrega dela v organizaciji.
- > Vodje napredek sodelavcev spremljajte ter jim dajte povratne informacije o njihovi delovni uspešnosti, kariernem razvoju in možnostih napredovanja.
- > Načrtovanje in razvoj kariere vključite v razvojne razgovore ter aktivnosti za uvajanje in zadrževanje sodelavcev. Spoštujte raznolikost interesov in želja sodelavcev ter spremljajte potrebe sodelavcev v različnih kariernih obdobjih.
- > Sodelavca seznanite z možnostmi razvoja, napredovanja in pridobivanja novega znanja, ki so na voljo v organizaciji. Ponudite mu oporo ob neuspehu.

- › Razvijajte talente pri sodelavcih. Aktivnosti, namenjene kariernemu razvoju sodelavcev, so priložnost za zapolnitev internih kadrovskih potreb. Karierni načrt posameznika in organizacijske cilje čim bolj uskladite z interesi in željami sodelavca ter s prihodnjimi potrebami delovnega procesa.
- › Organizirajte delavnice, seminarje, izobraževanja, usposabljanja ipd. na področju načrtovanja in vodenja kariere. Spremljajte razpise, s katerimi lahko pridobite sredstva za razvoj sodelavcev.
- › Storitve na področju načrtovanja in vodenja kariere približajte sodelavcem z uporabo spletnih orodij (intranet, socialna omrežja, storitve v oblaku ipd.).
- › Zakonodaja organizacije zavezuje, da če imajo več kot 20 zaposlenih, upoštevajo določbe (kvoto 2–6 % oseb z ovirami) na področju zaposlovanja ljudi z ovirami. S sodelavcem sodelujte pri načrtovanju kariere in prilagoditvi delovnega mesta.
- › Poskrbite za enako obravnavanje vseh zaposlenih in vseh, ki delo iščejo. Enaka obravnava pomeni odsotnost neposrednih in posrednih oblik diskriminacije. Na področju spolov je povezana tudi s kazenskimi sankcijami (Zakon o enakih možnostih žensk in moških (ZEMŽM), 2007, str. 5. člen). O neposredni diskriminaciji govorimo, če je bila oseba zaradi spola, etničnosti, telesnih ovir ali drugih okoliščin v enakih ali podobnih okoliščinah obravnavana manj ugodno kot oseba nasprotnega spola, večinske etničnosti ali tista, ki je brez ovir.
- › O posredni diskriminaciji govorimo takrat, ko na videz nevtralne določbe, merila ali ravnanje v enakih ali podobnih okoliščinah in pogojih postavljajo določene osebe (ženske, hendikepirane, pripadnike etničnih manjšin) v manj ugoden položaj.
- › Naj bo vaša organizacija primer dobre prakse na področju zaposlovanja ljudi z ovirami in družini prijazno podjetje.
- › Premislite, kako bi lahko ponudili ljudem z ovirami podporo, svetovanje in mediacijo ob reševanju konfliktov na delovnem mestu. V ta namen se dodatno izobražujte.

OBDOBJE BREZPOSELNOSTI

Saša Niklanovič, Darja Zaviršek

S krajšimi ali daljšimi obdobji brezposelnosti se v toku kariere srečujemo skorajda vsi odrasli. Iskanje zaposlitve je lahko bolj ali manj zahtevno. Zaposlitev praviloma hitreje najdejo osebe z ustrezno izobrazbo, znanjem, delovnimi izkušnjami in če delodajalci po njihovem poklicu povprašujejo.

Zelo pomembno je, da ste na obdobje brezposelnosti pripravljeni. Imeti morate dovolj informacij oziroma jih znati poiskati, biti morate pripravljeni se vključiti v dodatno izobraževanje, imeti pogum, da se preizkusite na novih področjih in novih delih, ter zaupati vase, da vam bo uspelo. Obdobje brezposelnosti je dobro videti kot priložnost za ponoven razmislek o sebi in za določanje lastnih prioritet. Uspešnost iskanja zaposlitve je v času velike konkurenčnosti za delovna mesta odvisna tudi od intenzivnosti iskanja. Dejavnije boste iskali zaposlitev, večja je možnost, da jo boste našli.

Prporočila za prehod v zaposlitev

- > Verjemite vase, bodite aktivni.
- > Premislite, kaj si želite in česa si ne želite; postavite si uresničljive cilje.
- > Prepoznavajte svoje močne lastnosti, prednosti.
- > Ukvarjajte se s tistim, kar vas veseli. V obdobju brezposelnosti ne opustite svojih hobijev, športa, zanimanja za umetnost ipd.
- > Družite se s prijatelji, sorodniki, znanci, vključite se v društva, opravljajte prostovoljno delo itd.
- > Učite se. Vključite se v različne vrste izobraževanj.
- > Pozanimajte se, kakšna znanja in lastnosti iščejo delodajalci pri kandidatih za zaposlitev.

- › Oblikujte svoj zaposlitveni načrt (pri tem vam lahko pomagajo svetovalce Zavoda RS za zaposlovanje in svetovalci v izobraževalnih organizacijah za odrasle): www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/pomoc_pri_iskanju_zaposlitve/karierno_svetovanje.
- › Napišite svoj življenjepis (znanja, izkušnje, sposobnosti, vrednote itd.).
- › Raziščite ponudbe za delo, določite cilj iskanja zaposlitve in se prijavite na delovno mesto.
- › Oblikujte podjetniško idejo in pridobite informacije, kako jo uresničiti.
- › Če ste oseba z ovirami, lahko dobite delo za krajši čas v okviru zaposlitvene rehabilitacije (glej prejšnje poglavje).
- › Če imate odločbo o »nezaposljivi osebi« se za krajše obdobje lahko vključite v programe socialnega vključevanja (glej prejšnje poglavje).

Informiranje in svetovanje

Pri iskanju pomoči moramo biti pri iskanju informacij samoiniciativni in prodorni. V Sloveniji so na voljo različne oblike informiranja in svetovanja za čas brezposelnosti. Tečaje, seminarje in svetovanje za čas brezposelnosti nudi Zavod RS za zaposlovanje (www.ess.gov.si). Pri njih lahko samostojno uporabite posebna računalniška orodja za razvoj kariere (e-svetovanje, Kam in Kako). Več informacij o prostih delovnih mestih, možnostih financiranja izobraževanja in usposabljanja dobite na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/pomoc_pri_iskanju_zaposlitve/samostojno_vodenje_kariere.

O možnostih izobraževanja, prakse, dela, zaposlitve in bivanja v tujini se pozanimajte na spletnih portalih EURES (<http://www.ess.gov.si/eures>) in PLOTEUS (http://ec.europa.eu/ploteus/home_sl.htm).

Koristne informacije ponujajo spletni portali www.mojazaposlitev.si, www.mojedelo.com in www.mojedelo.com ter izobraževalne organizacije.

Obiščete lahko tudi zaposlitveni sejem: <http://www.kariernisejem.com>.

Informacije in svetovanje nudijo tudi zasebne organizacije:
www.prosnja.info/zaposlitvene_agencije.html.

Seznanite se z ukrepi aktivne politike zaposlovanja:
http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi.

Ukrepi so namenjeni tudi mladim: <http://www.jamstvozamlade.si/aktualno.html>.

Seznanite se s pravicami na področju zaposlovanja ljudi z ovirami:
Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov
(Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov
(ZZRZI), 2007). http://zakonodaja.com/zakoni/x/5/2/zrzi_upb2/zrzi_upb2.

TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE

Tanja Vilič Klenovšek, Darja Zaviršek

»Najpomembnejše učenje se dogaja v resničnem življenju ob resničnih problemih, ne v učilnicah.«

Charles Handy

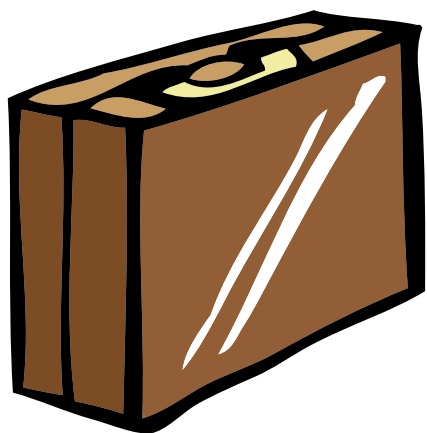
Tretje življenjsko obdobje je po navadi opredeljeno s starostjo od 66 let dalje (Kristančič, 2005). V tem obdobju se posamezniki soočajo z novimi vlogami (nove družinske vloge, upokožitev, razvijanje hobijev ipd.) in izzivi. Spreminjajo se telesna moč in zdravje ter finančni in partnerski status. Tretje življenjsko obdobje je lahko vitalno in polno priložnosti za razvijanje novega življenjskega sloga, pri čemer ima izobraževanje lahko pomembno vlogo. Odrasli se lahko vse življenje izobražujete in izpopolnjujete, da bi bili bolj zdravi, vitalni in zadovoljni. Izkoristite področja poklicnih interesov, hobijev in ljubiteljskih dejavnosti. Vključite se lahko v tečaje računalništva, ki so v zadnjih letih zelo aktualni in pogosto brezplačni, tečaje tujih jezikov, obiščite delavnice o vrtnarjenju, se poučite o umetnosti, kulturi, zdravju, medosebnih odnosih in sobivanju v lokalni skupnosti. Vaših izkušenj bodo

veseli tudi v različnih prostovoljnih organizacijah in društvih. Vsako leto se lahko udeležite Festivala za tretje življenjsko obdobje, ki je prostor za izmenjavo idej in ustvarjanje (www.f3zo.si). Zanimive prireditve, predavanja, razstave in delavnice ponuja tudi večina knjižnic. Kontaktne podatke vseh knjižnic najdete na spletnem naslovu <http://zdruzenje-knjiznic.si/sistem-splosnih-knjiznic/mreza-splosnih-knjiznic/>.

Programe izobraževanja ponujajo:

- > izobraževalne organizacije za odrasle:
<http://www.acs.si/pregled>;
- > univerze za tretje življenjsko obdobje:
<http://www.slovenska-univerza3.si/>;
- > društva in nevladne organizacije, za učenje računalništva:
<http://www.simbioza.eu/sl/2013/>;
- > Knjižnica slepih in slabovidnih Minka Skaberne, kjer boste dobili pisno gradivo v zvočni obliki (kasete, DVD-ji, CD-ji).

Naj vam te informacije polepšajo dan!

SPLETNE INFORMACIJE IN VIRI

SPLETNE INFORMACIJE

V preglednici so zbrane različne informacije o izobraževanju od vrtca in osnovne šole do terciarne stopnje izobraževanja in izobraževanja odraslih. Sledijo informacije o trgu dela in podatki, kje je mogoče najti napotke za uspešen prehod iz izobraževanja v zaposlitev. V prvem stolpcu je opisana vsebina informacije, v drugem organizacija, ki jo zagotavlja (vir), v tretjem pa najdete spletni naslov, s katerim dostopate do informacij.

PREDŠOLSKA VZGOJA

Predšolska vzgoja: vrsta programov, vpis in plačilo, dokumentacija, seznam vrtcev in varuhov otrok na domu, prosta mesta

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/predsolska_vzgoja

Seznam vrtcev v Ljubljani

Mestna občina Ljubljana

<http://www.ljubljana.si/si/mol/javni-zavodi-podjetja/vzgoja-izobrazevanje/vrtci>

Kurikulum za vrtce

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje

http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf

OSNOVNOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Seznam osnovnih šol, program, učni načrti

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/seznam_os_v_sloveniji

Seznam osnovnih šol za otroke s posebnimi potrebami

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

<https://krka1.mss.edus.si/registriweb/Seznam1.aspx?Seznam=2020>

Seznam osnovnih šol, prilagojenih za gibalno ovirane učence

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/seznam_os_v_sloveniji

Izobraževanje oseb s posebnimi potrebami

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/izobrazevanje_oseb_s_posebnimi_potrebami

Osnovna šola

Zavod RS za šolstvo

<http://www.zrssi.si>

Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami

Zavod RS za šolstvo

<http://www.zrssi.si/default.asp?rub=127>

Nadarjeni učenci

Zavod RS za šolstvo

<http://www.zrssi.si/?rub=3159>

Seznam glasbenih šol

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/glasbeno_izobrazevanje/seznam_glasbenih_sol

SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE**Seznam srednjih šol in dijaških domov**

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_srednje_in_visje_solstvo_ter_izobrazevanje_odraslih

Opis srednješolskih izobraževalnih programov

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_srednje_in_visje_solstvo_ter_izobrazevanje_odraslih/srednjesolsko_izobrazevanje/srednjesolski_izobrazevalni_programi

Programi srednjih šol in vpis

Dijaski.net

<http://dijaski.net>

Izbira srednje šole

Zavod RS za zaposlovanje

http://srednja.pksola.si/www/files/zaposlitev_ali_studij.pdf

Izbira poklicne srednje šole

Spletni servis za poklicno izobraževanje – poklicni kažipot

<http://www.um.si/vpis/Strani/default.aspx>

Pogovor o izbiri šole in poklica

Center za poklicno svetovanje (CIPS)

<http://www.ess.gov.si/ncips/cips>

Opis poklicev

Zavod RS za zaposlovanje

http://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev

Opis poklicev

Center za poklicno izobraževanje

<http://www.mojaizbira.si>

Vpis v srednje šole

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

<http://www.zrss.si/default.asp?rub=127>

Šolski koledar za srednje šole

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_srednje_in_visje_solstvo_ter_izobrazevanje_odraslih/srednjesolsko_izobrazevanje/solski_koledar_za_srednje_sole

Dijaški domovi

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_srednje_in_visje_solstvo_ter_izobrazevanje_odraslih/srednjesolsko_izobrazevanje/dijaski_domovi

ŠTIPENDIJE

Zoisove

Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje

<http://www.sklad-kadri.si/si/stipendije/zoisove-stipendije>

državne

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/stipendije/drzavne_stipendije

kadrovske

Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje

<http://www.sklad-kadri.si/si/stipendije/kadrovske-stipendije>

za izobraževanje v tujini

Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje

<http://www.sklad-kadri.si/si/stipendije/stipendije-za-izobrazevanje-v-tujini>

VIŠJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Višješolski zavodi

Studij.si

<http://www.studij.si/visje-sole.html>

Prijavno-sprejemni postopki na višje šole

Višješolska prijavna služba

<http://vps.vss-ce.com/VPS>

VISOKOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Seznam visokošolskih zavodov

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

http://www.arhiv.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/dejavnost_visokega_solstva/seznam_visokosolskih_zavodov

Vpis na Univerzo v Ljubljani

Visokošolska prijavno-informacijska služba

<http://www.vpis.uni-lj.si>

Vpis na Univerzo na Primorskem

Visokošolska prijavno-informacijska služba

<http://www.upr.si/studij/prijava-in-vpis>**Vpis na Univerzo v Novi Gorici**

Visokošolska prijavno-informacijska služba

<http://www.ung.si/si/studijski-programi/prijavno-info-sluzba>**Vpis na Univerzo v Mariboru**

Visokošolska prijavno-informacijska služba

<http://vpis.uni-mb.si>**INFORMACIJE ZA ŠTUDENTE**

Študentska organizacija Slovenije

<http://www.studentska-org.si>

Študentska organizacija Univerze v Ljubljani

<http://sou-lj.si>

Študentska organizacija Univerze v Mariboru

<http://www.soum.si>

Študentska organizacija Univerze na Primorskem

<http://soup.si/sl>

Študentski svet Univerze v Ljubljani

http://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/organi_univerze/studentski_svet

Študentski svet Univerze v Mariboru

<http://ssum.um.si>

Študentski svet Univerze na Primorskem

<https://www.facebook.com/studentskismetupr>

Društvo študentov invalidov Slovenije

<http://www.dsis-drustvo.si>

Društvo mladih raziskovalcev in podiplomskih študentov Slovenije

<http://www.dmrs.si>

ŠKIS, Zveza študentski klubov Slovenije

<http://www.skis-zveza.si/en>

Mladinski svet Slovenije
<http://www.mss.si/sl/index.html>

Zavod Mladinska mreža Mama
<http://www.mreza-mama.si>

Zavod Nefiks
<http://www.nefiks.si>

Mladi plus
<http://mladiplus.si>

Zavod Y
<http://ypsilon.si>

Mreža idej
<http://mrezaidej.si>

Študentska hiša SRCE
<http://www.studentska-hisa.si>

Karierni centri, svetovalne službe visokošolskih zavodov

Univerza v Ljubljani
www.kc.uni-lj.si

Univerza v Mariboru
<http://www.kc.uni-mb.si>

Univerza na Primorskem
<http://www.upr.si/index.php?page=static&item=26>

Univerza v Novi Gorici
<http://www.ung.si/sl/karierni-center>

Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu
<http://www.fis.unm.si/si/studij-na-fis/karierni-center>

Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici
<http://evro-pf.si/dejavnosti/karierni-center-2>

Fakulteta za dizajn, pridružena članica Univerze na Primorskem
<http://www.fd.si/studij/karierni-center>

Fakulteta za državne in evropske študije
<http://www.fds.si/studenti/karierni-center>

Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici
<http://www.fuds.si/si/fuds/karierni-center>

GEA College – Fakulteta za podjetništvo

<http://gea.gea-college.si/vsp/deska2009/kariernicenter/kariernicenter.htm>

Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije

<http://www.mfdps.si/povezovanje/karierni-center>

Visoka šola za tehnologijo polimerov

<http://www.vstp.si/1/ob-studiju/karierni-center-vstp.aspx>

Visoka šola za upravljanje in poslovanje Novo mesto

http://vsup.vs-nm.si/sl/karierni_center

Alma Mater Europaea – Evropsko središče Maribor

http://almamater.si/index.php?option=com_content&view=article&id=577&Itemid=190&lang=sl

DOBA Fakulteta za uporabne in poslovne študije Maribor

<http://www.fakulteta.doba.si/si/fakulteta-in-studij/center-za-svetovanje/karierno-svetovanje>

Fakulteta za komercialne in poslovne vede

<http://www.fkpv.si/?viewPage=882>

Fakulteta za medije

<http://www.fame.si/center-za-svetovanje>

Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu

<http://www.fos.unm.si/si/studij/karierni-center>

IBS Mednarodna poslovna šola ljubljana

<http://www.ibs.si/index.php/sl/svetovanje-o-razvoju-kariere>

Ekonomska šola Murska Sobota

<http://www.vss-ms.si/index.php/karierni-center>

Ekonomska šola Novo mesto

<http://www.esnm-visja.si/index.php/component/content/article/171>

Šolski center Celje

<http://www.sc-celje.si/vis/kariernicentervss/Strani/default.aspx>

Višja strokovna šola Postojna

<http://949.gvs.arnes.si/vspo/index.php/karierni-center>

Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Maribor

http://www.vsgt-mb.si/index.php?option=com_content&view=article&id=118&Itemid=90

Višja strokovna šola za kozmetiko in velnes Ljubljana
http://www.vskv.si/karierni_center/index.php

Visoka šola za zdravstvene vede Slovenj Gradec
<http://www.vszv-sg.si/1/centri/karierni-center.aspx>

Šolski center Slovenj Gradec
<https://www.sc-sg.si/visja/index.php/karierni-center.html>

Spirit Slovenija, javna agencija
<http://www.spiritslovenia.si>

Točke e-Vem, Državni portal za podjetja in podjetnike
<http://evem.gov.si/evem/infoVstopneTocke.evem>

Podjetniški portal
<http://www.podjetniski-portal.si>

Portal startaj.si
<http://www.startaj.si>

Portal imam idejo!
<http://www.imamidejo.si>

Slovenski podjetniški sklad
<http://www.podjetniskisklad.si>

Karierni centri, svetovalne službe zasebnih zavodov

Zasebni zavod Karierni center Univerze na Primorskem Koper
<http://www.karierni-center.si>

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

Brezplačno informiranje in svetovanje za izobraževanje odraslih

Mreža 14 svetovalnih središč za izobraževanje odraslih
<http://isio.acs.si/sredisca>

Pregled ponudbe programov in izvajalcev izobraževanja odraslih

Andragoški center Slovenije vsako leto pripravi pregled izobraževanja odraslih

<http://www.acs.si/pregled>

Izobraževanje odraslih na ljudskih univerzah

Zveza ljudskih univerz Slovenije – ZLUS

<http://www.zlus.si/si/index.aspx>

Predstavitev možnosti izobraževanja na univerzah za tretje življenjsko obdobje

Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje

<http://www.slovenska-univerza3.si>

Predstavitev sistema nacionalnih poklicnih kvalifikacij – NPK

Spletni portal o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah (Center RS za poklicno izobraževanje)

<http://www.npk.si>

Predstavitev možnosti »vrednotenja in priznavanje« neformalno in priložnostno pridobljenega znanja

Spletni portal »vrednotenje in priznavanje neformalnega znanja – skrito znanje je zaklad«

<http://vpnz.acs.si/portal>

Informacije o možnostih medgeneracijskega učenja

Projekt SIMBIOZA

<http://www.simbioza.eu/sl/2013>

Seznam vseh splošnih knjižnic v Sloveniji

Spletni portal s kontakti splošnih knjižnic

<http://zdruzenje-knjiznic.si/sistem-splosnih-knjiznic/mreza-splosnih-knjiznic/>

Zavod za razvoj mobilnosti mladih, spletni portal MOVIT

<http://www.movit.si>

PLOTEUS

<http://ec.europa.eu/ploteus>

PortalZnanja.com

<http://www.portalznanja.com/Dr%C5%BEava>

Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS)

<http://www.cmepius.si>

Javni sklad za razvoj kadrov in štipendije

<http://www.sklad-kadri.si/si/izobrazevanje-v-tujini>

Eures, služba Zavoda RS za zaposlovanje

<https://ec.europa.eu/eures/home.jsp?lang=sl>

Evropska prostovoljna služba

<http://www.evs.si/sl>

SOLVIT, Ministrstvo za gospodarstvo

<http://www.mgrt.gov.si/si/solvit>

Slovenska veleposlaništva po svetu

http://www.mzz.gov.si/si/predstavnistva_po_svetu

POMOČ OTROKOM, MLADIM IN ODRASLIM S POSEBNIMI POTREBAMI

Društvo na področju pomoči otrokom, mladim in odraslim z izkušnjo disleksije in njihovim staršem

Društvo BRAVO

https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CCgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.drustvo-bravo.si%2Fweb%2Findex.php%3Foption%3Dcom_phocadownload%26view%3Dcategory%26download%3D65%3A...&ei=wjcoUoybLILXtAaw-oGwBA&usg=AFQjCNHmtFO7H2GXT3iki39IWzHpVQ7HOA&sig2=E0NMHG6HZ_R8Z7FtW9gfEA&bvm=bv.51773540,d.Yms

Izobraževalna ustanova za učenke, učence, dijake in dijakinje z oviro na področju vida

Zavod za slepo in slabovidno mladino (za dijake s senzornimi ovirami)

<http://www.zssm.si>

Izobraževalna ustanova za otroke, učenke, učence, dijake in dijake z oviro na področju sluha

Zavod za gluhe in naglušne

<http://ustanove.zdravstvena.info/zavod-za-gluhe-in-naglusne-ljubljana-zavodi>

Organizacija za študentke in študente z različnimi ovirami

Društvo študentov invalidov Slovenije

<http://www.dsis-drustvo.si>

Organizacija za pomoč ljudem po nezgodni poškodbi glave

Društvo Vita

<http://www.vita-poskodbe-glave.si/file/4526/files/Mo%C5%BEGanska%20po%C5%A1kodba.doc>

Organizacija staršev in otrok z Downovim sindromom

Sekcija za Downov sindrom

http://750.gvs.arnes.si/cms/index.php?option=com_content&view=article&id=41&Itemid=64

Organizacija za mlade in odrasle s cerebralno paralizo in drugimi ovirami

Zveza Sonček – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije

<http://www.soncek.org/domov>

Združenje za duševno zdravje ter za psihosocialno, zaposlitveno in psihiatrično rehabilitacijo ter ustvarjanje novih delovnih mest za težje zaposljive osebe

ŠENT – Slovensko združenje za duševno zdravje

<http://www.sent.si/>

Knjižnica in fonoteka Minka Skaberne za mlade in odrasle z okvaro vida

V prihodnje Knjižnica slepih in slabovidnih

Zveza slepih in slabovidnih Slovenije

<https://www.facebook.com/knjiznica.slepih.slabovidnih>

TRG DELA IN ZAPOSLOVANJE

Trg dela v RS

Zavod RS za zaposlovanje

<http://www.ess.gov.si>

Trg dela v Evropski uniji

Evropski portal za zaposlitveno mobilnost EURES

<https://ec.europa.eu/eures/home.jsp?lang=sl>

Življenjepis EUROPASS

Nacionalni center Europass

http://www.europass.si/europass_zivljenjepis.aspx

Življenjepis – kako ga napisati

mojaZaposlitev.si

<http://www.mojazaposlitev.si/kariera/zivljenjepis-cv>

Prijava na delovno mesto, ponudba, spremno pismo

e-svetovanje

[http://apl.ess.gov.si/eSvetovanje/VescineIskanjaDela/
Kandidiranje/PonudbaPrijavaSpremnoPismo.aspx](http://apl.ess.gov.si/eSvetovanje/VescineIskanjaDela/Kandidiranje/PonudbaPrijavaSpremnoPismo.aspx)

Zaposlitveni razgovor

e-svetovanje

[http://apl.ess.gov.si/eSvetovanje/VescineIskanjaDela/
ZaposlitveniRazgovor/Default.aspx](http://apl.ess.gov.si/eSvetovanje/VescineIskanjaDela/ZaposlitveniRazgovor/Default.aspx)

Portali za iskanje zaposlitve

Adecco

<http://www.adecco.si>

Agencija M servis

<http://www.mservis.si/kadrovska-agencija>

Atama

<http://www.atama.si>

careerjet.si

<http://www.careerjet.si>

CollegeGrad

<http://www.collegegrad.com>

Cerca lavoro.com

<http://www.cercolavoro.com>

Dela.si

<http://www.dela.si>

Hill International

<http://www.hill-int.si/si.2286.0.html>

Idejnik.si

<http://www.idejnik.si>

Iščem-delo.com

<http://www.iscem-delo.com>

Kadis

<http://sl.kadis.si>

Manpower

<https://candidate.manpower.com>

Moje delo.com

<http://www.mojedelo.com>

MojaZaposlitev.si

<http://www.mojazaposlitev.si>

Profil

<http://www.profil.si>

Stepstone

<http://www.stepstone.com>

Trenkwalder

http://www.trenkwalder.com/si/Za_iskalce_.html

Trummer

<http://www.trummer.eu>

Zaposlim delodajalca

<https://www.zaposlimdelodajalca.si>

Zaposlitev.info

<http://www.zaposlitev.info>

Zaposlitev.net

<http://www.zaposlitev.net/delo.php>

Zaposlitev.ws

<http://delo.zaposlitev.ws>

PODJETNIŠKI INKUBATORJI

Regionalni center za razvoj, d.o.o. (Mrežni podjetniški inkubator Zasavske regije)

<http://www.rcr-zasavje.si>

Štajerski tehnološki park, d.o.o.

<http://www.stp.uni-mb.si>

SAŠA inkubator, d.o.o.

<http://www.sasa-inkubator.si>

Tehnološki park Ljubljana, d.o.o.

<http://www.tp-lj.si>

Primorski tehnološki park, d.o.o.

<http://www.primorski-tp.si>

Inovatorski center ASI, zavod za spodbujanje inovativnosti

<http://www.center-asi.si>

Podjetniški inkubator Kočevje

<http://www.zavod-pik.si>

Tehnološki center Posavje, d.o.o.

<http://www.techpo.si>

Mrežni podjetniški inkubator Vrelec, d.o.o.

<http://www.inkubator-rs.si>

Razvojni center Novo mesto, d.o.o. (Podjetniški inkubator Podbreznik)

<http://www.rc-nm.si>

MPI, mrežni podjetniški inkubator Slovenj Gradec, d.o.o.

<http://www.slovenjgradec.si/mpik.html>

Mrežni podjetniški inkubator Ormož, d.o.o.

<http://www.ormoz.si/Podrocje.aspx?id=766>

MPIK, Mrežni podjetniški inkubator Koroška – RRA Koroška, d.o.o.

<http://www.rra-koroska.si/mpik>

Razvojni center za informacijske in komunikacijske tehnologije, d.o.o.

<http://www.rcikt.com>

INKUBATOR, d.o.o. Sežana

<http://www.inkubator.si>

HEKOVNIK Start-up šola

<http://hekovnik.com>

Zavod Mladi podjetnik

<http://mladipodjetnik.si>

Socialni inkubator

<http://www.socialni-inkubator.si>

Socialni inovatorji prihodnosti

<http://www.socialni-inovatorji.si>

DSP Center, Društvo za razvoj socialnih programov in socialnega podjetništva

<http://www.dspcenter.si>

Coworking Slovenija

<http://coworking.si>

Spirit Slovenija, javna agencija

<http://www.spiritslovenia.si>

Točke e-Vem, Državni portal za podjetja in podjetnike

<http://evem.gov.si/evem/infoVstopneTocke.evem>

Podjetniški portal

<http://www.podjetniski-portal.si>

Portal startaj.si

<http://www.startaj.si>

Portal imam idejo!

<http://www.imamidejo.si>

Slovenski podjetniški sklad

<http://www.podjetniskisklad.si>

VIRI

- > Analiza vprašalnika o interesu ciljnih skupin za vključitev v študijski program karijerne orientacije. (2013). Prevezeto 20. november 2014 iz Zavod RS za zaposlovanje: http://www.ess.gov.si/_files/4714/Analiza_vprasalnika.pdf.
- > Arthur, M. B., & Rousseau, D. M. (1996). *The boundaryless career: A new employment principle for a new organizational era*. New York: Oxford University Press.
- > Ažman, T., & idr. (2003). *Koncept vključevanja ključne kvalifikacije načrtovanje in vodenje kariere v izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja*. Ljubljana: CPI in ZRSŠ.
- > Ažman, T., & idr. (2005). *Načrtovanje in vodenje kariere: priročnik za poklicno orientacijo v srednjih šolah*. Ljubljana: ZRSŠ.
- > Ažman, T., & idr. (2012). *Ugotavljanje, vrednotenje in razvijanje kompetence načrtovanje kariere*. Ljubljana: ACS.
- > Bahovec, E., & idr. (1999). *Kurikulum za vrtce*. Zavod RS za šolstvo.
- > Baruch, Y. (2004). *Managing careers: Theory and practice*. Harlow: Prentice-Hall.
- > Bergstrom, I. I. (2013). *Gender Equity Creates New School Boys*. Prevezeto 20. november 2014 iz Kilden. Information Center for Gender Research in Norway: <http://eng.kilden.forskningsradet.no/c52778/nyhet/vis.html?tid=85662>
- > Bezić, T. (2008). Razvoj in spremljanje delovanja mreže svetovalnih služb. *Sodobna pedagogika*, 2, str. 60-80.
- > Biddulph, S. (2009). *Skrivnost srečnega otroštva*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- > Brečko, D. (2006). *Načrtovanje kariere kot dialog med organizacijo in posameznikom*. Ljubljana: Planet GV.
- > Council of the European Union. (2004). *Strengthening Policies, Systems and Practice on Guidance Throughout Life*.
- > Council of the European Union. (2008). *Better Integrating Lifelong Guidance Into Lifelong Learning Strategies*.

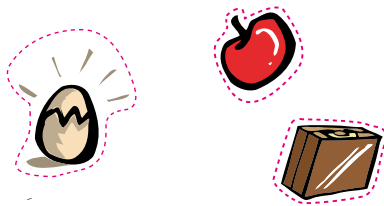
- Dickmann, M., & Baruch, Y. (2011). *Global careers*. London: Routledge.
- Evropski parlament in Svet. (2006). *Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje - evropski okvir*.
- Flander, A. (2011). *Je mobilni študent tudi bolj zaposljiv? Raziskava o pogledu delodajalcev na študijsko mobilnost*. Prevezeto 4. januar 2014 iz <http://www.highereducation.si/wp-content/uploads/2013/07/Je-mobilni-student-bolj-zaposljiv.pdf>
- Foskett, N., & Hemsley Brown, J. (2001). *Choosing Futures: Young people's decision-making in education, training and careers markets*. London: RoutledgeFalmer.
- Fulghum, R. (1988). *All I really need to know I Learned in Kindergarten*. New York: Villard Books.
- Hall, D. T. (2002). *Careers in and out of organizations*. London, New Delhi: Thousand Oaks, Sage Publications.
- Herzberg, F. (1987). One more time: How do you motivate employees? *Harvard Business Review*, 65(5), 109-120.
- Hozjan A., Trnavčević A. (Ur.). (2010). *Sistemske možnosti za razvoj poklicne orientacije v gimnazijah*. Koper: FM.
- James & Prout . (2003). *Constructing and Reconstructing Childhood, Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London: Routledge Falmer.
- Jarvis, P. S. (2003). *Career management Skills. Keys to a Great Carer and a Great Life*. Canadian Career Development Foundation.
- Kohont A. (Ur.). (2011). *Mednarodna primerjalna študija Upravljanje človeških virov 2008: tabelarni pregled podatkov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za proučevanje organizacij in človeških virov.
- Kohont, A., & idr. (2011). *Terminološki slovarček: karijerne orientacije 2011*. Ljubljana:: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
- Krajnc, A., & idr. (2013). *Posebnosti izobraževanja starejših*. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.
- Krek M., Merljak M. (Ur.). (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

- > Kristančič, A. (2005). *Nova podoba staranja - siva revolucija*. Ljubljana: Združenje svetovalnih delavcev Slovenije.
- > Kurikularna komisija za svetovalno delo. (2008). *Programske smernice. Programske srednješolskega izobraževanja*. Zavod RS za šolstvo.
- > Kurikularna komisija za svetovalno delo in oddelčno skupnost. (1999). *Programske smernice svetovalne službe v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- > Law, B. (1999). Career-learning space: New-dots thinking for careers education. *British Journal of Guidance & Counselling*, 27(1), str. 35-54.
- > Marjanovič Umek, L. (2011). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- > Niklanović, S. (2012). *Analiza sistemov zagotavljanja kakovosti storitev na področju vseživljenjske karijerne orientacije*. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
- > Niklanović, S., & idr. (2009). *Povzetek strokovnih podlag za izgradnjo sistemskega pristopa k vseživljenjski karierni orientaciji v okviru operativnega programa razvoja človeških virov 2007*. Ljubljana: Kadis.
- > OECD. (2012). *Let's Read Them a Story! The Parent Factor in Education*. PISA, OECD Publishing.
- > Organizacija združenih narodov. (2007). *Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov*.
- > Pravilnik o normativih in standardih v dijaških domovih. (2003). *Uradni list RS*, 76/2003. <http://www.uradni-list.si/1/content?id=44724>.
- > Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole. (2007). *Uradni list RS*, 57/2007. Ur. l. RS, št. 57/2007. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200757&stevilka=3038>.
- > Repanšek, Z. (2009). Analiza dejavnikov, ki vplivajo na izbiro srednje šole in analiza ocene kakovosti šolske svetovalne službe. *Sodobna pedagogika*, 3, 160-180.

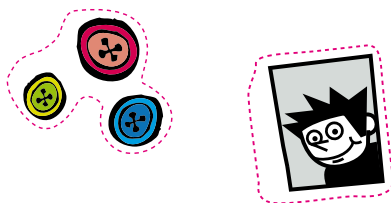
- Resman, M., & idr. (1999). *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Restoux, P. (2010). *Življenje z drugačnim otrokom*. Radovljica: Didakta.
- Sazonov, U. (2012). *Kako izbrati študij, ki bo ustrezal vašim lastnostim?* Prevezeto 31. januar 2014 iz <http://kc.uni-lj.si/kako-izbrati-studij>
- Sentočnik, S. (2012 a). *Analiza učnih načrtov obveznih predmetov osnovne šole z vidika vseživljenjske karierne orientacije s priporočili*. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
- Sentočnik, S. (2012 b). *Analiza učnih načrtov obveznih predmetov v gimnaziji z vidika vseživljenjske karierne orientacije s priporočili*. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
- Spirit. (2014). *Evidenca subjektov inovativnega okolja*. Prevezeto 5. februar 2014 iz Podjetniški portal: <http://www.podjetniski-portal.si/ustanavljam-podjetje/inovativno-okolje/Evidenca-subjektov-inovativnega-okolja>
- Sultana, R. G. (2012). *Flexicurity, Implications for Lifelong Career Guidance (Concept note commissioned by ELGPN)*. Prevezeto 23. december 2013 iz http://ktl.jyu.fi/img/portal/23229/Sultana_Flexicurity_concept_note_web.pdf?cs=1350649862.
- Tomori, M. (1994). *Knjiga o družini*. Ljubljana: EWO.
- Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 - ZUJF in 90/12. (12. julij 2011). Zakon o urejanju otrok s posebnimi potrebami. str. 8424 - 8439.
- Vilič Klenovšek, T., Pavlič, U. (Ur.). (2013). *Ugotavljanje, vrednotenje in priznavanje neformalno in priložnostno pridobljenega znanja odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Vilič Klenovšek, T., Rupert, J., & Jelenc Krašovec, S. (2011). *Svetovalna dejavnost v izobraževanju odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Vuorinen R., Watts, A.G. (Ur.). (2012). *Lifelong Guidance Policy Development: A European Resource Kit*. ELGPN.
- Watts, A. G. (1997). *Izobraževalno in poklicno usmerjanje v Evropski skupnosti*. Ljubljana: Izida.

- > WIPO. (2013). *Marrakesh Treaty to facilitate access to published works for persons who are blind, visually impaired, or otherwise print disabled*. Prevezeto 6. november 2014 iz http://www.wipo.int/edocs/mdocs/diplconf/en/vip_dc/vip_dc_8.pdf
- > Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (ZDVDTP). (2012). Uradni list RS, 40/2012.
- > Zakon o enakih možnostih žensk in moških (ZEMŽM). (2007). *Uradni List RS*, 61/07.
- > Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja uradno prečiščeno besedilo (ZOFVI). (2007). *Uradni list RS*, 16/2007.
- > Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP). (2011). *Uradni list RS*, 58/2011.
- > Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI). (2007). *Uradni list RS*, 16/2007.
- > Zaviršek, D. (2000). *Hendikep kot kulturna travma*. Ljubljana: Cf.
- > Zaviršek, D. (2012). *Od krvi do skrbi: socialno starševstvo v sodobnem svetu*. Maribor: Aristej.
- > Zaviršek, D., & Urh, Š. (2005). *Rights of people with intellectual disabilities = Pravice oseb z intelektualnimi ovirami. V: Rights of people with intellectual disabilities. Access to education and employment: Slovenia: monitoring report: Slovenija: poročilo, (EU Monitoring and advocacy*. Bupapest, New York: Open Society Institute.
- > Zavod RS za zaposlovanje. (2014). *Drugi zaposlitveni portali*. Prevezeto 5. februar 2014 iz http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/prosta_delovna_mesta/iskanje_dela/drugi_zaposlitveni_portali, 5. februar 2014.

<http://www.mojaizbira.si>

Pri izdaji publikacije so sodelovali:

